

YMPÄRISTÖVASTUUSUUNNITELMAN LAATIMINEN

SUOMEN SUUNNISTUSLIITOLLE

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

kevät 2023

Kristiina Kuusisto

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen, luonnonvarojen ylikulutus ja jäteongelma ovat koko ihmiskuntaa koskettavia haasteita. Ympäristövastuun teemat ovat viime vuosina korostuneet entisestään, kun ilmastonmuutoksen hillintätoimilla alkaa olla kiire. Vielä on mahdollista pysäyttää lämpeneminen 1,5 celsiusasteeseen, mutta tavoitteen saavuttaminen vaatii kunnianhimoisia toimia. Yrityssektorin rooli on merkittävä ja yritykset ovatkin nostaneet yhä enemmän ympäristövastuuta esille. Yhtälailla urheilumaailman tulee osallistua mukaan yhteisen haasteen taklaamiseen.

Tämän toiminnallisen oppinäytetyön tavoitteena oli laatia ajantasainen ympäristövastuusuunnitelma Suomen Suunnistusliitolle. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa pohjatietoa hiilijalanjäljen laskennasta, jotta Suunnistusliitto voi aloittaa suunnitelmien laatimisen oman toimintansa hiilijalanjäljen laskemiseksi. Laadittu ympäristövastuusuunnitelma liitettiin lisäksi pakollisena liitteenä opetus- ja kulttuuriministeriön avustushakemukseen.

Suunnistusliiton ympäristöasioiden nykytilan kartoituksessa käytettiin tiedonkeruumenetelminä ympäristöryhmäläisten yksilöhaastattelua ja verkkokyselyä. Tavoitteiden sekä toimenpiteiden suunnittelussa hyödynnettiin työpajatyöskentelyä verkossa. Suomen Suunnistusliiton toimitusjohtaja ja ympäristöryhmä toimivat tämän työn ohjausryhmänä.

Nykytilan kartoituksesta keskeisiä ympäristönäkökohtia tunnistettiin 13, joista muotoiltiin neljä keskeistä osa-aluetta: luontoympäristön suojeleminen, ilmastotyö, ympäristökasvatus ja -tietoisuus sekä sidosryhmätyö. Yhdeksi keskeiseksi ympäristöä kuormittavaksi osa-alueeksi nousi liikenteen päästöt. Jokaiseen osa-alueeseen laadittiin päätavoite ja alatavoitteet toimenpiteineen ja mittareineen. Ympäristövastuusuunnitelmaan ei tarkennettu aikamääreitä, vaan koko suunnitelma on laadittu vuosille 2023–2025.

Suomen Suunnistusliitolla on vankka tahtotila tarttua nykyistä aktiivisemmin ympäristövastuun osa-alueisiin ja tuoda siihen liittyviä toimia myös avoimesti julki. Kaikki edellytykset ansiokkaaseen ympäristövastuutyöhön ovat olemassa nyt, kun ympäristövastuusuunnitelma on laadittu. Suunnitelman asettamissa raameissa saadaan käynnistettyä aktiivisempi työskentely ympäristövastuun eri osa-alueilla.

Avainsanat Yritysvastuu, ympäristövastuu, ympäristövastuusuunnitelma, hiilijalanjälki

Sivut 46 sivua ja liitteitä 26 sivua

Climate change and the loss of biodiversity, the overconsumption of natural resources and the waste problem are challenges that affect the whole mankind. In recent years, the themes of environmental responsibility have become even more important as climate change mitigation measures are beginning to be urgent. It is still possible to stop warming to 1.5 degrees Celsius, but ambitious actions are needed to achieve this goal. The role of the corporate sector is significant. Equally, the sports world must be involved in tackling this common challenge.

The aim of this functional thesis was to draw up an up-to-date environmental responsibility plan for the Finnish Orienteering Federation. In addition, basic information on the carbon footprint calculations was produced for the federation for drawing up plans for calculating the carbon footprint of its own operations. The environmental responsibility plan was attached as a mandatory attachment to the grant application of the Ministry of Education and Culture.

Individual interviews and an online survey were used as data collection methods to map the current state of environmental issues of the Finnish Orienteering Federation. Moreover, an online workshop was utilised for planning of objectives and measures. The CEO of the Finnish Orienteering Federation and the environmental group acted as the steering group for this work.

13 key environmental aspects were identified and four key areas were formulated accordingly: protection of the natural environment, climate work, environmental education and awareness, and stakeholder work. Transport emissions became as one of the most important areas of concern burdening the environment. The main objective and sub-objectives, including measures and indicators, were drawn up for each area.

The Finnish Orienteering Federation has a strong will to engage more actively in the areas of environmental responsibility and to openly bring up the related activities. All the prerequisites for meritorious environmental work exist now as the plan has been drawn up and the framework set by it provides more active environmental responsibility work.

Keywords Corporate responsibility, environmental responsibility, environmental responsibility plan, carbon footprint

Pages 46 pages and appendices 26 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ympäristövastuu osana yritysvastuun kokonaisuutta.....	3
2.1	Ympäristövastuu	6
2.2	Ympäristöjohtaminen	7
2.3	Ympäristövastuusuunnitelma ohjaa ympäristövastuutyötä.....	9
2.4	Ympäristövastuu urheilussa Suomessa.....	12
3	Hiilijalanjälki ja ilmastovaikutukset	14
3.1	Hiilijalanjäljen laskeminen	15
3.2	Hiilikädenjälki	18
4	Suomen Suunnistusliitto.....	19
5	Opinnäytetyön toimeksianto ja tutkimuksen toteutus.....	21
5.1	Tutkimuskysymykset	22
5.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteutus	23
5.3	Opinnäytetyön aikataulutus	25
6	Ympäristövastuusuunnitelman laatiminen Suomen Suunnistusliitolle	26
6.1	Nykytilan kartoitus ja kartoituksen tulokset.....	26
6.1.1	Toimintaympäristö	27
6.1.2	Sidosryhmät.....	28
6.1.3	Ympäristöviestintä	29
6.1.4	Ympäristönäkökohdat	30
6.2	Työpaja nykytilan kartoituksen pohjalta.....	32
6.3	Oleellimmat ympäristönäköhtiin vaikuttavat lait ja asetukset	33
6.4	Ympäristövastuusuunnitelman neljä osa-aluetta	34
6.4.1	Luontoympäristön suojeleminen	34
6.4.2	Ilmastotyö	36
6.4.3	Ympäristökasvatus ja -tietoisuus	39
6.4.4	Sidosryhmätyö.....	40
7	Hiilijalanjäljen laskennan pohjustaminen Suomen Suunnistusliitolle.....	41
8	Johtopäätökset ja pohdinta.....	42
	Lähteet.....	47

Liitteet

- Liite 1. Suomen Suunnistusliiton ympäristövastuusuunnitelma
- Liite 2. Teemahaastattelun runko
- Liite 3. Webropol-kysely
- Liite 4. Työpajan teemat apukysymyksineen ja tavoite-ehdotuksineen
- Liite 5. Hiilijalanjälki-tehtävänanto
- Liite 6. Aineistonhallintasuunnitelma

Keskeiset käsitteet

Hiilijalanjälki = Kaikki ne ilmastopäästöt, jotka aiheutuvat ihmisen toiminnasta. Sisältää hiilidioksidipäästöjen lisäksi muut merkittävät kasvihuonekaasupäästöt kuten metaanin ja typpioksiduulin. Hiilijalanjälki voidaan määrittää erilaisille organisaatioille, tuotteille tai toiminnoille. (Sitra, n.d.-a)

Hiilikädenjälki = Tuotteen, palvelun tai prosessin ilmastohyödyt. Voidaan puhua myös päästövähennyspotentiaalista käyttäjälle. Hiilikädenjälki korostaa myönteisiä päästövaikutuksia tulevaisuudessa. (Sitra, n.d.-b)

Kestävä kehitys = Maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta. Päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet huomioimalla tasavertaisesti ympäristö, talous ja ihminen päätöksenteossa ja toiminnassa. (Ympäristöministeriö, 2023)

Ilmastonmuutos = Ihminen on toimillaan lisännyt ilmakehän kasvihuonekaasujen määrää. Kun kasvihuonekaasujen määrä kasvaa ilmakehässä, yhä suurempi osa auringon lämpösäteilystä jää lämmittämään maapalloa. Tästä syystä ilmasto on alkanut lämmetä. (Taalas, 2021, ss. 42–43)

Ympäristönäkökohta = Yrityksen tai yhteisön toimintojen, palveluiden tai tuotteiden osa, joka voi olla tai on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ympäristönäkökohta voi aiheuttaa (negatiivisia) ympäristövaikutuksia tai siihen voi liittyä pelkästään riski ympäristövaikutusten toteutumisesta. (Liappis ym., 2019, s. 105)

Ympäristöjohtaminen = Organisaatio ottaa kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassaan huomioon oman toimintansa vaikutukset ympäristöön. Ympäristöjohtaminen ottaa huomioon myös ympäristönsuojelulliset tavoitteet kaikessa organisaation toiminnassa ja päätöksenteossa ja sitä kautta edistää toiminnan ympäristötehokkuutta ja vähentää tuotteiden ja palveluiden elinkaaren aikaisia ympäristöhaittoja. (Liappis ym., 2019, s. 124)

Ympäristöpolitiikka = Sisältää organisaation ylimmän johdon asettamat ympäristöperiaatteet, jotka määrittävät ja antavat suunnan ympäristövastuun

toteuttamiselle. Muodostaa perustan ympäristöjohtamiselle ja ympäristötavoitteiden asettamiselle. (Liappis ym., 2019, ss. 124–125)

Ympäristövaikutukset = Lähes kaikki toiminta erilaisissa organisaatioissa aiheuttaa vaikutuksia ympäristöön, koska olemme vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Vaikutukset ympäristöön voivat olla välittömiä tai välillisiä. Ympäristövaikutukset voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Ympäristövaikutuksia voidaan arvioida esimerkiksi laskemalla toiminnan, tuotteen tai palvelun hiilijalanjälki. (Liappis ym., 2019, ss. 105–109)

Ympäristövastuu = Yksi osa vastuullisuuden kokonaisuutta. Laissa säädetään minimitaso, miten muun muassa yritysten tulee ottaa huomioon vastuunsa ympäristöstä. Kun toimet ympäristön hyväksi ylittävät tämän minimitason, ollaan ympäristövastuun osa-alueella. Ympäristövastuu velvoittaa ottamaan ympäristön huomioon kaikessa toiminnassa. Pyritään estämään ympäristön pilaantuminen, tehdään toimia ympäristön suojelemiseksi ja edistetään luonnonvarojen kestävästä käyttöä. (Liappis ym., 2019, ss. 99–100)

Ympäristövastuusuunnitelma = Dokumentaatio, jossa kuvataan organisaation suunnitelma huolehtia ympäristövastuustaan. Dokumentaatiossa kuvataan organisaation toimintaympäristö, sidosryhmät, ympäristöasioiden ja -vaikutusten nykytila sekä esitetään tarvittaviin muutostarpeisiin tavoitteet, toimenpiteet, seurantatyökalut ja aikataulu. (Kauppinen, 2022; Liappis ym., 2019 s. 190)

Ympäristöviestintä = Organisaatio viestii todenmukaisesti ympäristöön liittyvistä arvoistaan ja toimenpiteistään sekä kaikesta ympäristöön liittyvästä työstään. Pitää sisällään ulkoisen ja sisäisen viestinnän. (Liappis ym., 2019, ss. 9–10)

Yritysvastuu = Yritys toimii noudattaen kansallisia ja kansainvälisiä lakeja ja säädöksiä sekä tekee lainsäädännön vaatimukset ylittävää vastuullista yritystoimintaa yhteiskunnan hyväksi sekä ympäristön ja ihmisten suojaamiseksi. Sisältää taloudellisen vastuun, sosiaalisen vastuun ja ympäristövastuun osa-alueet. Yritysvastuu pitää sisällään myös vastuullisuusviestinnän, yrityksen arvopohjan, toimintatavat, päätöksenteon tavat sekä yrityskulttuurin. (Liappis ym., 2019, s. 7)

1 Johdanto

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen koskettavat kaikkia ja niiden merkitys kasvaa yhteiskunnassa. Resurssien ylikulutus, materiaalien saatavuushaasteet, käynnissä oleva energiamurros ja jäteongelma ovat yhteisiä haasteita, joihin on tärkeää tarttua. Ympäristötietoisuus lisääntyy yksilöiden keskuudessa ja erilaisilta organisaatioilta vaaditaan toimia ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillintään. Yrityksiin ja muihin organisaatioihin kohdistuu paineita muun muassa yritysvastuun lainsäädännön kiristyessä ja rahoitusten saamiseksi sidottuina ympäristövastuun velvoitteina. Tämän lisäksi jatkuvasti ympäristötietoisemmat yksilöt, asiakkaat, kuluttajat ja työntekijät vaativat erilaisia organisaatioita tarttumaan ympäristövastuuasioihin tosissaan ja näyttämään konkreettisesti, mitä toimia tehdään. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) asettamat kestävän kehityksen tavoitteet ohjaavat myös ympäristövastuutyötä huomioimalla muun muassa luontoympäristön hyvinvoinnin, ilmastonmuutoksen ja vastuullisen kuluttamisen (Suomen YK-liitto, n.d.).

Suomen Suunnistusliitto on päättänyt laatia itselleen ympäristövastuusuunnitelman, jonka laadinnan tarkoituksena on ollut tarkastella Suomen Suunnistusliiton toimintaa eri näkökulmista. Näin löydettäisiin ne tärkeimmät ympäristönäkökohdat, joiden kautta saataisiin aikaan vaikuttavia tekoja ja pystyttäisiin muun muassa pienentämään Suunnistusliiton kasvihuonekaasupäästöjä sekä tukemaan luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on valmistunut ympäristövastuusuunnitelma Suomen Suunnistusliitolle, joka on julkaistu liiton verkkosivuilla jo ennen opinnäytetyön valmistumista (Suomen Suunnistusliitto, 2023). Sama ympäristövastuusuunnitelma on kokonaisuudessaan myös tämän opinnäytetyön liitteenä (Liite 1), koska muokkaus oikeudet siirtyivät työn mukana Suunnistusliitolle. Tähän opinnäytetyöhön liitteeksi laitettu työ on alkuperäinen, joka on julkaistu tammikuussa 2023 Suomen Suunnistusliiton verkkosivuilla, ja jonka opinnäytetyöntekijä on tehnyt Suomen Suunnistusliiton ympäristötyöryhmän ohjauksessa.

Koska tämä työ painottuu ympäristövastuun osa-alueelle, tarkastellaan teoriaosuudessa vain lyhyesti yritysvastuun kaksi muuta osa-aluetta: taloudellinen ja sosiaalinen vastuu. Ne

kuuluvat tiiviinä osana yritysvastuun kokonaisuuteen, joten ne ovat tärkeä tuoda esiin, mutta tarkemmin tässä työssä keskitytään avaamaan ympäristövastuun teoriaa.

Teoriaosuudessa puhutaan pääasiassa yritysvastuusta, mutta yritysvastuun teoria ja periaatteet ovat sovellettavissa muihinkin yhteisöihin ja organisaatioihin. Suomen Suunnistusliitolla on taloudellista toimintaa ja muun muassa palkattua henkilöstöä, liiton toiminta koskettaa suoraan kymmeniä tuhansia suomalaisia sekä on suorassa vaikutuksessa ympäristön kanssa. Tästä syystä yritysvastuun soveltaminen Suomen Suunnistusliiton toimintaan on hyvin perustelua. Koska tämän työn kohteena on urheiluliitto, yritysvastuun teoriaosuudessa ei kuitenkaan syvennyttä tarkemmin yritysvastuun lainsäädännössä käynnissä oleviin muutoksiin, kuten EU:ssa valmisteilla oleviin tai jo voimaan astuneisiin säädöksiin, jotka koskevat yrityksiä.

Ympäristövastuun rooli korostuu taistelussa ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä vastaan eikä ole enää organisaatiota tai yksittäistä toimijaa, joka voisi sanoa, ettei asia kosketa heitä millään tavalla. Yritysten vastuullisuusraportointi sisältäen ympäristövastuun raportoinnin osa-alueen on kasvava työelämän osa-alue, joka on hyvä osata. Siksi näin mahdollisuuden kartuttaa omaa osaamistani tarttumalla tämän opinnäytetyön tekemiseen ja ympäristövastuusuunnitelman laatimiseen Suomen Suunnistusliitolle.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin Suomen Suunnistusliiton ympäristövastuun nykytilaa ja nykytilan kartoituksen pohjalta tehtiin ajantasainen ympäristövastuusuunnitelma. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön keskeisinä tutkimuskysymyksinä olivat:

- Mitkä ovat Suomen Suunnistusliiton ympäristövaikutukset tällä hetkellä?
- Millä eri osa-alueilla Suomen Suunnistusliitto voi vaikuttaa ympäristöön positiivisesti vähentämällä haittoja ja lisäämällä positiivisia vaikutuksia?
- Miten Suomen Suunnistusliitto voi parantaa ympäristövastuullisuuttaan?

2 Ympäristövastuu osana yritysvastuun kokonaisuutta

Keskustelu ilmastonmuutoksesta sekä myös luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ovat nostaneet erityisesti ympäristövastuun ja kestävien ratkaisujen tekemisen entistä enemmän esiin yritysvastuun kentällä. Viimeisimmät globaalit kestävä kehityksen tavoitteet, Agenda 2030 (Kuva 1), hyväksyttiin syyskuussa vuonna 2015 YK:n erityisistunnossa ja tavoitteet astuivat voimaan vuoden 2016 alussa. Agenda 2030 on universaali eli koskee kaikkia maailman valtioita. Kestävä kehityksen tavoitteiden tausta-ajatuksena on se, että ihmisen toiminta on sopeutettava luonnon kestokyvyn ja maapallon luonnonvarojen rajoihin. Agenda 2030 pyrkii turvaamaan sellaisen globaalit kestävä kehityksen suunnan, jossa otetaan huomioon ympäristö, ihminen ja talous tasavertaisesti. Kestävä kehityksen tavoitteet ohjaavat vahvasti myös ympäristövastuutyötä huomioimalla energia-asiat, luontoympäristön hyvinvoinnin ja kestävä käytön, puhtaan veden, ilmastonmuutoksen ja vastuullisen kuluttamisen. (Suomen YK-liitto, n.d.) Vaikka kestävä kehityksen tavoitteet ovat valtioiden vastuulla, kannattaa myös yritysten tutustua niihin löytääkseen uusia liiketoimintaideoita ja varmistaakseen, ettei yrityksen toiminta ole ristiriidassa valtion ajamien kestävyystoimenpiteiden kanssa (Juutinen, 2016, s. 41).

Kuva 1. YK:n kestävä kehityksen, Agenda 2030:n, 17 tavoitetta (Kestäväkehitys, n.d.).

Tultaessa 2020-luvulle alkoi talousjärjestelmään kohdistuvat muospaineet olla nähtävissä yhä selkeämmin. Megatrendinä nähtiin yrityksissä talousajattelun muuttuvan kohti

kestävämpää yritystoimintaa. Siihen kuului tiivistä taloudellisen kasvun lisääminen maapallon kantokyvyn rajoissa ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristövastuun nouseminen taloudellisen voiton tavoittelun rinnalle. Nykyään yhden näkemyksen mukaan ympäristön tilan parantaminen asetetaan talouden ja talouskasvun keskeiseksi tavoitteeksi. Tällöin voidaan puhua korjaavasta tai uudistavasta taloudesta kestävän talouden sijaan, kun pelkän hiilijalanjäljen rinnalla aletaan korostaa hiilikädenjälkeä ja tavoitellaan positiivisia ilmasto- ja ympäristövaikutuksia pelkkien haittojen vähentämisen lisäksi. Tällöin keskiöön nousevat yrityksen toiminnan ympäristö- ja luontovaikutukset, ilmastovaikutukset sekä ihmisoikeudet. Kestävän kehityksen tavoitteet tukevat vahvasti tätä talouspolitiikan ja yritysten vastuullisuuden painopisteiden muutoksen suuntaa. (Dufva, 2020, s. 47; Dufva & Rekola, 2023, s. 58)

Yritysten vastuullisuus ei ole pelkästään yritysten omasta mielenkiinnosta ja arvomaailmasta kiinni, vaan sekä kansallinen että kansainvälinen lainsäädäntö ohjaavat yrityksiä vastuullisuuteen. Euroopan unionin (EU) lainsäädäntö on kiristymässä yritys vastuun osalta ja vuoden 2022 alkupuolella annettiin esitys uudesta EU:n yritys vastuulainsäädännöstä. (European Commission, 2022) EU:n tasolta tulee myös muita lakeja ja direktiivejä, jotka osaltaan ohjaavat Suomen kansallista lainsäädäntöä. Lainsäädännön lisäksi yrityksille on tarjolla useita erilaisia työkaluja ja standardeja, joita noudattamalla ja raportoimalla niiden mukaisesti yritys voi saada itselleen sertifikaatteja osoitukseksi vastuullisesta toiminnasta. Monet näistä standardeista ovat kansainvälisiä, kuten ISO-standardijärjestelmä, jossa esimerkiksi ISO 14001 luo standardijärjestelmän yrityksen ympäristöasioiden hallinnalle ja ISO 26000 sosiaaliselle vastuullisuudelle. EMAS (Eco-management and Audit Scheme) on EU:n komission kehittämä ympäristöjärjestelmä ja GRI (Global Reporting Initiative) on myös kansainvälinen standardijärjestelmä, joka kattaa kaikki kolme vastuullisuuden osa-aluetta. Lisäksi Yhdistyneillä kansakunnilla on oma Global Compact, joka on maailman suurin yritys vastuualoite. (Camilleri, 2017, ss. 33–35)

Yritysvastuuseen linkittyy tiivistä myös vastuullisuusviestintä. Juutinen (2016, ss. 52–55) jaottelee yritys vastuusta viestivät yritykset neljään kuvaavaan luokkaan sen mukaan miten systemaattisesti yritys vastuuta toteutetaan käytännössä ja miten systemaattisesti yritys vastuusta viestitään. Nämä neljä luokkaa ovat: ”Riikinkukot”, ”Kotisirakat”, ”Agility

Champions” ja ”Muurahaiset”. ”Riikinkukot” tekevät satunnaisia vastuullisuustekoja irrallaan liiketoiminnastaan, mutta viestivät niistä paljon ja markkinointisävytteisesti. ”Kotisirkat” eivät juurikaan tee vastuullisuuteen liittyviä toimia eivätkä toisaalta viestikään niistä. ”Agility Champions” tekevät kilpailukykyä tuottavaa vastuullisuutta ja viestintää, mikä perustuu hyvin johdettuun yritys vastuuseen. Viimeinen ryhmä ”Muurahaiset” tekevät kyllä yritys vastuun työtä, mutteivät viesti siitä mitenkään eivätkä edes sidosryhmät ole tietoisia tehdystä vastuullisuustyöstä.

Yritysten vastuullisuus voidaan jakaa kolmeen laajempaan osa-alueeseen: taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu ja ympäristövastuu (Liappis ym., 2019, s. 7). Taloudellinen vastuu on perinteisesti nähty vastuuna liiketoiminnan kannattavuudesta ja yrityksen tuottaman taloudellisen lisäarvon jakautumisena yrityksen ja sidosryhmien kesken. Sidosryhmille kohdistuva taloudellinen lisäarvo on muun muassa suoria rahavirtavaikutuksia, kuten palkat työntekijöille ja verojen maksu yhteiskunnan käyttöön. Taloudelliset vaikutukset voivat olla myös välillisiä, kuten työllistämisaikutukset tavarantoimittajien tai alihankkijoiden yrityksissä. Taloudellinen vastuu nähdään yhä enenevässä määrin myös taloudellisina riskeinä tai mahdollisuuksina. Tästä esimerkkinä ilmastonmuutoksen mahdollisesti liiketoiminnalle aiheuttamat riskit pitkällä aikavälillä tai uusien kestävyteen tähtäävien innovaatioiden tuomien uusien liiketoiminnan muotojen mahdollisuudet. (Niskala ym., 2019, s. 21)

Sosiaalisella vastuulla tarkoitetaan muun muassa oman henkilöstön hyvinvoinnista ja osaamisen kehittämisestä huolehtimista, ihmisoikeuksien kunnioittamista, tuotevastuu- ja kuluttajansuojakysymyksiä sekä hyviä toimintatapoja lähiyhteisö- ja yhteiskuntasuhteissa. Sosiaalisen vastuun alle kuuluu myös välillinen vastuu, jossa yritys ottaa vastuuta myös esimerkiksi toimitusketjujen yritysten ja toimijoiden työntekijöiden työolosuhteista. (Niskala ym., 2019, s. 21) Kolmas osa yritys vastuun kokonaisuutta on ympäristövastuu, jonka painotus yritysten vastuullisuudessa on vahvistunut jatkuvasti. Ympäristövastuun teoriaan paneudutaan tarkemmin luvussa 2.1.

2.1 Ympäristövastuu

Ympäristövastuusta säädetään jo Suomen perustuslaissa (731/1999) pykälässä §20.

Perustuslakiin kirjattu vastuu luonnosta ja luonnon monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnoistä on niin sanottu ympäristöperusoikeus. Muu lainsäädäntö luo puitteet tämän perusoikeuden toteutumiselle. Lait ja asetukset muodostavat ympäristövastuun vähimmäistason, joka jokaisen toimijan tulee täyttää on sitten kyseessä suuri tai pieni yritys tai esimerkiksi urheiluseura tai muu järjestö. Puhuttaessa yritysten ympäristövastuullisuudesta, puhutaan siitä kaikesta, mitä tehdään lainsäädännön vaatiman vähimmäistason lisäksi eli perusoletuksena tulee olla lainsäädännön vaatimusten täytyminen. Ympäristövastuu voi pitää sisällään erilaisia vapaaehtoisia toimia ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi, omien negatiivisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi, ympäristön suojelemiseksi tai esimerkiksi luonnonvarojen kestävästä käytön lisäämiseksi. (Liappis ym., 2019, ss. 99–100)

Ympäristövastuun yhtenä alkulähteistä voidaan pitää Rooman klubia, joka on perustettu vuonna 1968, ja joka toi esiin ympäristöongelmia, luonnonvarojen riittävyyttä sekä energiakysymyksiä. Ympäristölainsäädäntö alkoi kehittyä 1970-luvulla ja saman vuosikymmenen lopulla alkoi nousta Suomessa myös sidosryhmien ääni esiin ympäristön suojelemiseksi ja yritysten vastuun ottamiseksi. Kuitenkin nykyisen mallinen ympäristöraportointi alkoi yleistyä vasta 1990-luvulla. (Juutinen, 2016, s. 39)

Ympäristövastuuta voidaan tarkastella muun muassa luonnonvarojen käytön ja kulutuksen näkökulmasta tai päästöjen, erityisesti kasvihuonekaasujen, näkökulmasta. Maapallon luonnonvaroihin kohdistuu tällä hetkellä valtava paine, kun ihmiskunta elää ylikulutuksen aikaa. Eli kulutamme enemmän kuin maapallon luonnonvarat kulutusta kestävästi. Lainsäädäntö on yksi tapa muuttaa kulutuksen ja luonnonvarojen käytön suuntaa, mutta keinona se on melko hidas. Yritykset ja muut yhteisöt voivat toimillaan muuttaa nopeammin ihmisten kulutustottumuksia ja tapoja toimia kestävämpään ja vähemmän ympäristöä kuormittavaan suuntaan. (Liappis ym., 2019, s. 100)

Kansainvälinen, oikeudellisesti sitova Pariisin ilmastopöytäkirja astui voimaan vuoden 2016 loppupuolella. Sen allekirjoittaneet valtiot sitoutuivat tavoitteeseen, jossa ilmaston lämpeneminen saataisiin rajattua alle 1,5 celsiusasteen. Sopimuksen tavoitteena on saada kasvihuonekaasupäästöt laskuun sekä päästöjä sitovien nielujen ja ihmisen aiheuttamien päästöjen tasapainon saavuttaminen. (Ympäristöministeriö, n.d.) Pariisin sopimus sitoo valtioita, mutta yritysten näkökulmasta se ohjaa esimerkiksi rahoituksen ohjautumista. Ilmastomuutos on ilmiö, joka koskettaa meistä ihan jokaista ja sama pätee yrityksiin. Ilmastoasiat ovat oleellista ottaa huomioon yrityksen strategiaa ja vastuullisuutta, erityisesti ympäristövastuuta, pohdittaessa, koska ilmastonmuutos vaikuttaa jo nyt yritysten liiketoiminnalle kriittisiin osa-alueisiin toimialasta riippuen. (Hiilineutraalisuomi, 2022)

Aiemmin mainitun Global Compactin yksi periaatteista nostaa vahvasti esiin viestin varovaisuusperiaatteen tukemisesta ympäristöasioissa eli yrityksen tulee tarkastella ja arvioida kaikkia omia toimintojaan sekä investointejaan ympäristön pilaantumisen estämisen näkökulmasta. Yrityksen tulee jatkuvasti ja järjestelmällisesti tehdä riskienarviointia ja -hallintaa. Tämä on myös taloudellisesta näkökulmasta järkevää, koska usein ympäristövahinkojen korjaaminen jälkikäteen tulee kalliimmaksi kuin niiden ennalta ehkäisy. Yrityksen laadukas ympäristövastuutyö tukee osaltaan tämän varovaisuusperiaatteen noudattamista. (Liappis ym., 2019, s. 114)

Ympäristövastuu voidaan jakaa eri osa-alueisiin, joita voidaan tarkastella erikseen muun muassa vastuullisuusraportointia tai ympäristövastuusuunnitelmaa tehtäessä. Global Reporting Initiative (GRI), joka on vastuullisuusraportoinnin yksi käytetyimpiä raportointiviitekehyksiä, jaottelee ympäristövaikutukset kahdeksaan luokkaan: materiaalit, energia, vesi ja jätevedet, luonnon monimuotoisuus, päästöt, jätevedet ja jätteet, ympäristösäännösten noudattaminen sekä toimittajien ympäristöarvioinnit. (Niskala ym., 2019, ss. 108, 207)

2.2 Ympäristöjohtaminen

Yritysvastuun johtamista voidaan soveltaa suuren urheiluliiton vastuujohtamiseen, koska myös urheiluliitoilla on taloudellinen ja sosiaalinen vastuu sekä vastuu ympäristöasioista.

Yritysten ympäristöjohtaminen nähdään toimintatapana, jossa organisaatio huomioi kaikessa toiminnassaan ympäristöasiat ja toimintansa vaikutukset ympäristöön (Liappis ym., 2019, s. 124). Yleisesti yritys vastuun johtaminen vastuullisuuden saralla edelläkävijäyrityksissä nähdään sekä strategisena, operatiivisena että valintoihin ja arvojen muodostamiseen vaikuttavana tekijänä. Hyvin johdettuna yritys vastuun vahvistaa kassavirtaa ja brändiarvoa (Juutinen, 2016, s. 78).

Hyvä ympäristöjohtaminen pohjautuu yrityksen kirjattuun ympäristöpolitiikkaan, joka sisältää yrityksen johdon asettamat ympäristöperiaatteet. Ympäristöperiaatteet muodostavat selkeät raamit yrityksen ympäristövastuutyölle. Ympäristöpolitiikka tulee olla kirjattu niin, että se on saatavilla myös kaikille sidosryhmille. Yrityksen ympäristötavoitteet pohjautuvat yrityksen ympäristöpolitiikkaan ja se sisältää myös sitoutumisen jatkuvan parantamisen periaatteeseen, jotta yrityksen ympäristön suojelun tasoa pystytään nostamaan. Jatkuvaa parantamista voidaan pitää keskeisimpänä ympäristöjohtamisen periaatteena. (Liappis ym., 2019, ss. 124–125) Laadittu ympäristöpolitiikka auttaa myös asettamaan tason, johon kaikkien henkilöstön edustajien ja kaikkien toimintojen on pyrittävä. Kun politiikka on määritelty, ei vaadittavan toiminnan tason ymmärtäminen jää yksittäisen työntekijän tai johdon edustajan henkilökohtaisen mielipiteen varaan ja yrityksessä pystytään noudattamaan samoja toimintatapoja ja kulttuuria riippumatta henkilöstä, toimipisteestä tai missä maassa toimipiste sijaitsee. Oleellista on myös sovittaa ympäristö- tai ylipäättään yritys vastuun politiikkaan kirjatut periaatteet sekä tahtotila toteutukseen osaksi muita yrityksen politikoita kuten viestintä- tai henkilöstöpolitiikkaa. (Juutinen, 2016, ss. 182, 185)

Ympäristövastuun mukaisesti ympäristönsuojelu otetaan huomioon organisaation toiminnassa ja päätöksentekoprosesseissa. Tällöin ympäristöjohtaminen edistää organisaation toiminnan ympäristötehokkuutta ja tähtää toiminnasta aiheutuvien ympäristöhaittojen vähentämiseen. (Liappis ym., 2019, s. 122) Oleellista on myös organisaation johdon sitoutuminen ympäristövastuullisuuteen. Johdon antama esimerkki asettaa suuntaviivat sille, miten vakavasti tai kevyesti vastuullisuuteen suhtaudutaan ja miten tosissaan tavoitteisiin pyritään pääsemään. (Juutinen, 2016, s. 178) Tämä pätee myös urheilumaailmaan. Suomen Olympiakomitean (2022a) mukaan seurakentältä on tullut

vahvaa viestiä siitä, että seurojen johdon ja muiden toimihenkilöiden toiminnassa ja päätöksenteossa tulisi olla selvästi näkyvissä ympäristötavoitteiden mukainen toiminta. Näin tehdyt päätökset ja halutut toimintatapojen ja -mallien muutokset voivat siirtyä kattavasti luontevaksi osaksi myös jäsenten ja harrastajien toimintapoja.

Ympäristöjohtamisessa voidaan käyttää erilaisia työkaluja antamaan suuntaviivoja ja toimintamalleja, kuten erilaiset sertifikaatit ja toimintaohjelmat (esim. ISO-järjestelmä ja EMAS – EU:n omaan asetukseen perustuva järjestelmä) ja toimialakohtaiset viitekehykset. Työkaluja ovat esimerkiksi myös erilaiset energiatehokkuusjärjestelmät ja hiili- ja vesijalanjälkilaskelmat. Yritys voi myös haluta selvittää tuotteidensa koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset. Tällöin puhutaan elinkaariarviosta eli LCA:sta (life cycle analysis). Hiilijalanjälki eroaa elinkaariarviosta siinä, että sillä tarkastellaan vain yhtä ympäristövaikutusta eli kasvihuonekaasupäästöjen määrää. Toisaalta esimerkiksi tapahtumien tai erilaisten organisaatioiden toimintojen ympäristövaikutusten arviointiin hiilijalanjälki on laskettavissa ja auttaa tekemään vähemmän päästöjä aiheuttavia valintoja. Näillä toimintamalleilla ja työkaluilla voidaan aktiivisesti mitata, seurata ja johtaa organisaation ympäristöasioihin liittyviä toimitoja. Mitattavia ja seurattavia toimintoja ovat esimerkiksi organisaation energiankulutus, vedenkulutus, jätteiden määrä, päästöt muun muassa ilmakehään sekä henkilökunnan kouluttaminen ympäristöasioihin liittyen. (Liappis ym., 2019, ss. 124–125, 127)

2.3 Ympäristövastuusuunnitelma ohjaa ympäristövastuutyötä

Ympäristövastuusuunnitelma, josta voidaan käyttää myös nimeä ympäristövastuuohjelma, antaa rungon ja raamit organisaation ympäristövastuutyölle. Siinä määritellään ne toimenpiteet, joilla organisaatio pyrkii kohti asettamiaan tavoitteita sekä aikaraamit, jonka aikana tavoitteisiin on tarkoitus päästä. (Juutinen, 2016, s. 191) Yksi tapa kuvata yritysvastuutyötä on viisivaiheisena jatkuvana prosessina. Nämä vaiheet ovat: ”1. Sitoudu ja sitouta arvojen pohjalta, 2. Organisoitu ja kartoita, 3. Suunnittele tavoitteet ja toimi, 4. Mittaa ja seuraa sekä 5. Korjaa ja paranna”. Kohdan 5. jälkeen jatketaan kohtaan 1. Näin yritysvastuutyö on parhaimmillaan jatkuvaa toiminnan arvioimista ja parantamista. Näiden vaiheiden lisäksi sidosryhmätyö sekä vastuullisuusviestintä ovat tiivis osa koko prosessia.

Sidosryhmien osallistaminen eri vaiheissa antaa yritykselle arvokasta tietoa, jonka pohjalta yritys pystyy muokkaamaan yritysvastuutyötänsä. Ilman sekä ulkoista että sisäistä viestintää vastuullisista teoista ei voi olla menestyksestä vastuullisuustyötä. (Liappis ym., 2019, s. 198)

Osana ympäristövastuusuunitelman laadintaa tehdään nykytilan eli lähtötilanteen kartoitus, jotta löydetään oleelliset ympäristönäkökulmat ja pystytään asettamaan realistiset tavoitteet, jotka ovat linjassa organisaation ympäristöperiaatteiden ja -politiikan kanssa. Nykytilan kartoituksen lisäksi tulee olla selvillä organisaation toimintaympäristöstä sekä sidosryhmistä ja sidosryhmytyöstä. On tärkeää peilata organisaation toimintaympäristöä ympäröivään maailmaan ja sieltä tuleviin haasteisiin suhteessa yrityksen riskeihin ja mahdollisuuksiin. Megatrendit ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteet antavat tähän vaiheeseen hyvän viitekehyksen. (Liappis ym., 2019, ss. 198–199) Liappis ym. (2019, s. 197) nostavat esiin myös muutamia keskeisiä kysymyksiä, joiden avulla on hyvä aloittaa organisaation nykytilan kartoitus organisaation omien toimintojen osalta:

- ”Millaisia negatiivisia vaikutuksia yrityksen toiminnalla on ympäristöön, ihmisiin tai yhteiskuntaan? Miten näitä negatiivisia vaikutuksia voidaan pienentää tai jopa kokonaan poistaa?”
- ”Millaisia positiivisia vaikutuksia yrityksellä on ympäristöön, ihmisiin ja yhteiskuntaan? Miten näitä positiivisia vaikutuksia voidaan vahvistaa?”
- ”Mitä vastuullisuusriskejä ja -mahdollisuuksia yrityksen toimintaan liittyy?”

Kartoitusvaiheen jälkeen, kun merkittävimmät ympäristönäkökohdat ja -vaikutukset on tunnistettu sekä toimintaa ja toimintaympäristön haasteita on peilattu ympäröivään maailmaan muutoksineen, laaditaan tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet, joilla tavoitteisiin päästään. Ympäristövastuutavoitteiden keskeinen tavoite on pienentää tai poistaa negatiivisia ympäristövaikutuksia sekä vahvistaa tunnistettuja positiivisia ympäristövaikutuksia. Hyvät ympäristövastuutavoitteet kohdistetaan vaikuttavimpiin asioihin, joilla saadaan merkittäviä ja todellisia vaikutuksia aikaiseksi. Tavoitteet on hyvä asettaa korkealle, mutta samalla tiedostaa realiteetit ja olla realisti. Tavoitteissa tulee kuitenkin näkyä tahtotila muuttaa asioita ja kehittää omaa toimintaa; varsinkin jos haluaa

toimia edelläkävijänä tai suunnannäyttäjänä ja saavuttaa esimerkiksi kilpailuetua omilla toimillaan. Hyvä tavoite on konkreettinen ja mitattava eli se voidaan joillain toimilla toteuttaa ja saavutettuja tuloksia voidaan arvioida valituilla laadullisilla tai määrällisillä mittareilla. Myös aikamääre tavoitteen toteuttamiselle on tärkeää asettaa sekä vastuuhenkilö, jonka vastuulla tavoitteen saavuttamisen eteen tehtävät toimet ovat. (Liappis ym., 2019, ss. 203, 205)

Luennollaan Yritysvastuuraportointi ja BREEAM in-use EcoRealin vastuullisuuspäällikkö Lotta Kauppinen (henkilökohtainen tiedonanto, 1.11.2022) kuvaa yritysvastuun polun kaksivaiheisena prosessina, jossa ensin laaditaan vastuullisuusohjelma, minkä jälkeen siirrytään toteutusvaiheeseen sekä toteutuksen seurantaan. Vastuullisuusohjelmavaihe alkaa toimintaympäristön, toiminnan vaikutusten ja toimintaan vaikuttavien megatrendien tunnistamisella. Seuraavaksi kartoitetaan sidosryhmät ja sidosryhmien odotukset. Näiden pohjalta kartoitetaan olennaiset vastuullisuusnäkökulmat ja teemat. Ympäristövastuun kontekstissa, kun on tunnistettu keskeisimmät ympäristönäkökulmat, määritetään selkeät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla tavoitteisiin pyritään pääsemään sekä selkeät mittarit, joiden avulla tavoitteiden saavuttamista pystytään todentamaan ja seuraamaan. Ympäristövastuusuunnitelman toteutus ja seuranta alkavat tavoitteiden laadinta -vaiheesta jatkuen tavoitteiden etenemisen seurannalla ja lopuksi raportoinnilla. Viestintä on oleellista erityisesti raportointivaiheessa, mutta avoimesti ympäristöasioista jatkuvasti viestimällä pystytään osoittamaan sitoutumista ympäristöasioihin.

Molemmat yllä kuvatut tavat laatia ympäristövastuusuunnitelma rakentuvat samanlaisista palasista, vaikka ajatus prosessin vaiheistamisesta onkin hieman erilainen. Yrityksen on tärkeä tunnistaa, mikä tapa toimii juuri kyseiselle yritykselle tai organisaatiolle ja toimia sen mukaisesti. Organisaation tulee myös miettiä kuka tai mikä on se taho, joka ympäristösuunnitelman laatii. Ympäristövastuusuunnitelma voidaan tehdä organisaation sisäisenä työnä, jolloin tekijät tuntevat oletettavasti parhaiten organisaation toiminnot ja ihmiset, mikä voi nopeuttaa prosessin etenemistä. Suunnitelman teko voidaan myös ulkoistaa, jolloin organisaatio saa käyttöönsä ulkopuolisen näkökulman asioihin sekä viimeisintä asiantuntemusta. (Liappis ym., 2019, s. 190)

2.4 Ympäristövastuu urheilussa Suomessa

Viime vuosikymmennellä alkoivat myös suomalaiset urheiluseurat havahtua vastuullisuusteemaan ympäristön näkökulmasta. Vuonna 2018 Suomen Olympiakomitean ja Sitran yhteistyönä käynnistettiin Urheilun ympäristövastuuverkosto, jonka tavoitteeksi asetettiin ympäristövastuullisuuden ja urheilutapahtumien kestävien ratkaisujen edistäminen urheilujärjestöjen ja -seurojen toiminnassa. (Suomen Olympiakomitea, n.d.-a) Urheilu ja liikunta kokonaisuutena on Suomen suurin kansanliike ja seuratoimintaan tavalla tai toisella osallistuvia henkilöitä arvioidaan olevan 1,8 miljoonaa. Eli vaikuttavuutta on mahdollista saada aikaiseksi ja seuroilla on suuri potentiaali toimia kestävän kehityksen edistäjinä myös ruohonjuuritasolla ihmisten arjessa. (Suomen Olympiakomitea, 2022a)

Yksittäiset toimijat ovat toimineet jo aiemmin edelläkävijöinä ympäristöohjelmien ja -suunnitelmien laatimisessa. Esimerkiksi Suomen Suunnistusliitolle on laadittu ympäristöohjelma 90-luvun loppupuolella Ympäristöjärjestelmän rakentaminen -työn lopputuloksena (Laininen, 1999). Ympäristövastuutyö ei kuitenkaan ole jatkunut systemaattisena siitä eteenpäin ja nyt on havahduttu näissä edelläkävijätoimijoissa ympäristövastuun tarkempaan tarkasteluun uudelleen. Osa iällisesti nuoremmista lajiliitoista havahtui ympäristövastuutyöhön vasta viime vuonna, kun opetus- ja kulttuuriministeriö vauhditti urheiluliittojen ja sitä kautta myös seurojen ympäristövastuutyötä edellyttämällä vuoden 2022 ja viimeistään vuoden 2023 raha-avustushakemuksen liitteeksi annettujen kriteereiden mukaista voimassa olevaa ympäristövastuusuunnitelmaa tai -ohjelmaa. Jollei pakollisia liitteitä toimita avustushakemuksen mukana, voidaan rahoituspäätöksestä leikata tietty prosenttiosuus eikä avustusta tällöin saa täysimääräisenä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.)

Arjen urheiluharrastuksissa suurimmat ympäristövaikutukset liittyvät pääasiassa harjoitukseen kulkemiseen. Kuluttajatutkimuskeskuksen mukaan keskimäärin yli puolet yhden harjoituskerran ympäristövaikutuksista syntyy liikenteestä. Toki vaihtelua syntyy riippuen lähdetäänkö kotipihalta juoksulenkillä vai ajetaanko henkilöautolla harjoituspaikalle. (Sitra, n.d.-c) Urheilutapahtumien ympäristöjalanjälki voi olla huomattava (Sitra, n.d.-c) ja lajeissa,

joissa kisataan paljon ja kuljetaan henkilöautoilla, myös yksittäisten kisojen aiheuttamat ympäristövaikutukset on tärkeää ottaa huomioon.

Suomen Olympiakomitea toimii kattojärjestönä 90:lle varsinaiselle jäsenjärjestölle kuten Suomen Suunnistusliitolle sekä 31:lle kumppanuusjäsenjärjestölle. Olympiakomitea on tehnyt paljon töitä vastuullisuusasioiden eteenpäin viemiseksi urheilussa, mutta työtä riittää edelleen. Muun muassa vuoden 2019 alussa Olympiakomitea julkaisi ympäristövastuullisten toimintatapojen työkalupakin, Keke-koutsin, joka auttaa urheiluseuroja kestävän kehityksen mukaisten toimintojen tekemisessä ja osaltaan tukee ympäristövastuun eteenpäin viemistä urheiluliitoissa ja -seuroissa. Keke-koutsi on hyvä esimerkki siitä, että työtä ympäristövastuullisuuden eteen on tehty seuratasolla arjessa jo aiemmin, koska suurin osa Keke-koutsin vinkeistä on kerätty seuroilta. (Suomen Olympiakomitea, 2019) Suomen Olympiakomitea osallistuu myös käynnissä olevaan Astetta alemmas -kampanjaan ja on haastanut mukaan kaikki urheilun ja liikunnan toimijat. Kampanja kannustaa kaikkia kiinnittämään huomiota energian käyttönsä ja muun muassa laskemaan rakennusten sisälämpötiloja asteen verran alemmas. Olympiakomitea on julkaissut niin seuroille, liitoille kuin liikuntapaikkojen ylläpitäjille sekä jokaiselle meistä energiansäästövinkejä, joilla voidaan säästää energiaa ja energiakriisin aikaan varmistaa energian riittävyys kaikille. (Suomen Olympiakomitea, 2022b)

Urheilunkentän ympäristövastuuseen voidaan linkittää myös ympäristökasvatus. Ympäristökasvatus koskettaa kaiken ikäisiä ihmisiä, ei pelkästään lapsia ja nuoria. Koska urheilun ja liikunnan piirissä arvioidaan olevan noin 1,8 miljoonaa suomalaista, ei urheilutoimijoiden merkitystä ympäristökasvatuksen saralla voi jättää huomiotta. Yksi tapa määritellä ympäristökasvatus on se, että ympäristökasvatuksen tavoitteena on tarjota tietoa, neuvoja ja opettaa kestävän kehityksen mukaisesta elämästä ja opettaa miten ihminen voi toimia kestävästi. Miten esimerkiksi tehdä kestäviä kulutusvalintoja, jotta vältetään turhaa kuluttamista ja luonnonvarojen tuhlaamista, turvataan luonnon monimuotoisuutta ja tiedostetaan omien valintojen ja toimintojen vaikutukset ilmastonmuutokseen. (Sarkkinen, 2017)

Ympäristökasvatukseen liittyy vahvasti myös luontokasvatus, mutta kuten Sarkkinen kuvaa, se ei ole enää ympäristökasvatuksen synonyymi. Ympäristökasvatukseen liittyy vahvasti myös globaali näkökulma sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Cantell ym., 2020, ss. 32–35). Kun urheiluliitot, -seurat ja muut urheilun ja liikunnan parissa toimijat ottavat aktiivisen roolin ympäristövastuuasioissa, siirtävät sanoja teoiksi arkeen ja viestivät toimistaan, lisääntyy samalla tiedostamaton ympäristökasvatuksen määrä väistämättä toiminnassa. Erikseen voi vielä nostaa ne lajit, joiden toimintaympäristö on esimerkiksi luontoympäristö, kuten esimerkiksi jo aiemmin esiin nostettu suunnistus. Tällöin voi jo miettiä, voisiko ympäristökasvatusta nostaa tietoiseksi osaksi seuran tai liiton toimintaa esimerkiksi erityisesti nuorisotoiminnassa.

3 Hiilijalanjälki ja ilmastovaikutukset

Ympäristövastuuseen liittyy vahvasti ihmisen toiminnan ilmastovaikutukset. Ihminen on toimillaan käynnistänyt ilmastonmuutoksen ja nyt käymme taistelua hillitäksemme tätä muutosta. Kasvihuonekaasujen voimakas lisääntyminen ilmakehässä on voimistanut kasvihuoneilmiötä ja maapallon ilmakehän lämpenemistä. Kasvihuonekaasupäästöt ovat yksi keskeinen ja oleellinen mittari arvioitaessa yritysten ympäristövaikutuksia. (Liappis ym., 2019, s. 101)

On hyvä muistaa, että kasvihuoneilmiö on maapallolla luonnollinen ilmiö, eli maan ilmakehässä oleva kaasuseos auttaa pitämään planeettamme elinkelpoisena. 1800-luvun lopulla alkoi teollistuminen voimistumaan ja sen myötä ihmiskunta on muuttanut kasvihuonekaasujen pitoisuuksia ilmakehässä. Puhuttaessa lisääntyneistä kasvihuonekaasuista tarkoitetaan pääasiassa hiilidioksidia, joka on määrällisesti ja ilmastonmuutoksen kannalta merkittävin; metaania, jonka ilmakehää lämmittävät ominaisuudet ovat huomattavasti suuremmat kuin hiilidioksidin, mutta pitoisuudet paljon pienemmät kuin hiilidioksidilla sekä typpioksiduulia. Samalla, kun näiden kaasujen pitoisuudet ovat muuttuneet ilmakehässä, on muutettu ilmakehän säteilyominaisuuksia ja saatu aikaan ilmastonmuutos. Ilmastonmuutoksen seurauksena keskilämpötilat ovat nousussa ja hiilidioksidin on laskettu tuottaneen kaksi kolmasosaa tähänastisesta lämpenemisestä. (Taalas, 2021, s. 42)

IPCC:n (The Intergovernmental Panel on Climate Change = hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli) viimeisimmässä raportissa luodaan vielä toivoa saavuttaa Pariisin sopimuksen lämpötilaraja 1,5 celsiusastetta ilmaston lämpenemiselle, mutta tavoitteen saavuttaminen vaatii pikaisia ja kunnianhimoisia toimia. Vuoteen 2030 mennessä kasvihuonekaasupäästöjen määrä tulisi olla maailmanlaajuisesti puolittunut nykyiseen verrattuna, jos haluamme pysäyttää ilmaston lämpenemisen 1,5 celsiusasteeseen. (IPCC, 2023) Erilaisilla ilmastomallinuksilla on pystytty ennustamaan ja mallintantamaan, miten ilmasto ja erilaiset sääilmiöt muuttuvat, kun ilmakehän lämpötila jatkaa nousuaan. Mallit kertovat muun muassa lämpötilojen, sademäärien, tuulien, meren lämpötilojen sekä lumi- ja jääpeitteen muutoksista tulevaisuudessa. Nyt jo tiedetään, että muun muassa sademäärät ovat kasvussa ja tulevat kasvamaan samalla kun kuivuusjaksojen pituudet ovat myös kasvussa. Sademäärien kasvaessa esimerkiksi tulvariskitkin kasvavat. (Taalas, 2021, ss. 70–71, 87–88)

Nämä mallinnukset konkretisoivat hyvin sitä, mikä tulee muuttumaan ja miten. Mallinnusten pohjalta pystytään myös arvioimaan mitä seurauksia näillä muutoksilla tulee olemaan ja muun muassa varautumaan näihin muutoksiin erilaisilla sopeutumistoimilla. Tärkeintä on kuitenkin, että hillintätoimien toteuttamista jatketaan, jotta ilmaston lämpeneminen saadaan pysäytettyä. Tässä työssä yrityksillä, kunnilla ja kaikilla organisaatioilla sekä yksittäisillä henkilöillä on tärkeä rooli. Hiilijalanjälki on yksi hyvä työkalu ja mittari, jolla voidaan tarkastella kasvihuonekaasupäästöjen suuruutta ja seurata päästöjen tilaa, kun tehdään toimia kasvihuonekaasujen leikkaamiseksi (Siitonen, 2018).

3.1 Hiilijalanjäljen laskeminen

Oman hiilijalanjälkensä voi käytännössä laskea kuka vain; muun muassa yksityishenkilö omasta elämästään, vapaa-ajan yhdistys tai urheiluliitto, kunta tai yritysmaailman suurin tai pienin tekijä voi hiilijalanjäljen laskemalla tulla tietoiseksi omista kasvihuonekaasupäästöistään. Laskijasta ja päästölaskennan tavoitteesta, eli miksi lasketaan, riippuen on valittavana paljon erilaisia standardeita, mittareita ja laskureita, joilla hiilijalanjälki voidaan määrittää. Varsinkin yrityspuolella käytetään myös paljon termiä päästölaskenta hiilijalanjäljen laskemisen sijasta.

Hiilijalanjälki kertoo tonneina, kilogrammoina tai grammoina kuinka paljon tarkasteltavasta kohteesta syntyy kasvihuonekaasupäästöjä. Syntyneet kasvihuonekaasujen määrät ilmoitetaan hiilidioksidiekvivalenteina (CO₂-ekv.), joilloin muiden kuin hiilidioksidin päästöt on muutettu vastaamaan hiilidioksidin lämmitysvaikutusta ja näin kaikkien kaasujen määrät saadaan samaan yksikköön vertailua helpottamaan. (Siitonen, 2018) Laskettaessa hiilijalanjälkeä, tulee kiinnittää huomiota useaan asiaan kuten tavoitteen määrittelyyn, laskennan rajaukseen, lähtötietoihin, miten laskenta toteutetaan ja saatujen tulosten varmennukseen. Tavoitteen määrittelyssä päätetään se, mitä laskennalla halutaan saavuttaa. Lasketaanko esimerkiksi yhden tuotteen tai palvelun hiilijalanjälki vai koko yrityksen päästöt. Usein yrityksen tai kunnan päästölaskennassa käytetään yhtä vuotta laskennan ajanjaksona, jotta jatkossa voidaan tehdä vertailuvuosien laskentaa. Laskennan rajauksessa määritetään juuri laskennassa tarkasteltava ajanjakso sekä maantieteellinen ja organisatorinen rajaus. Lähtötietoihin kerätään kaikki ne toiminnalliset tiedot, jotka kattavat laskennan kohteena olevan toiminnon. Lähtötietoihin kuuluu myös päästökerrointiedot, joita saa monista valmiista päästökerroinaineistoista ja monissa laskureissa on päästökertoimet jo valmiina. (Siitonen, 2022a)

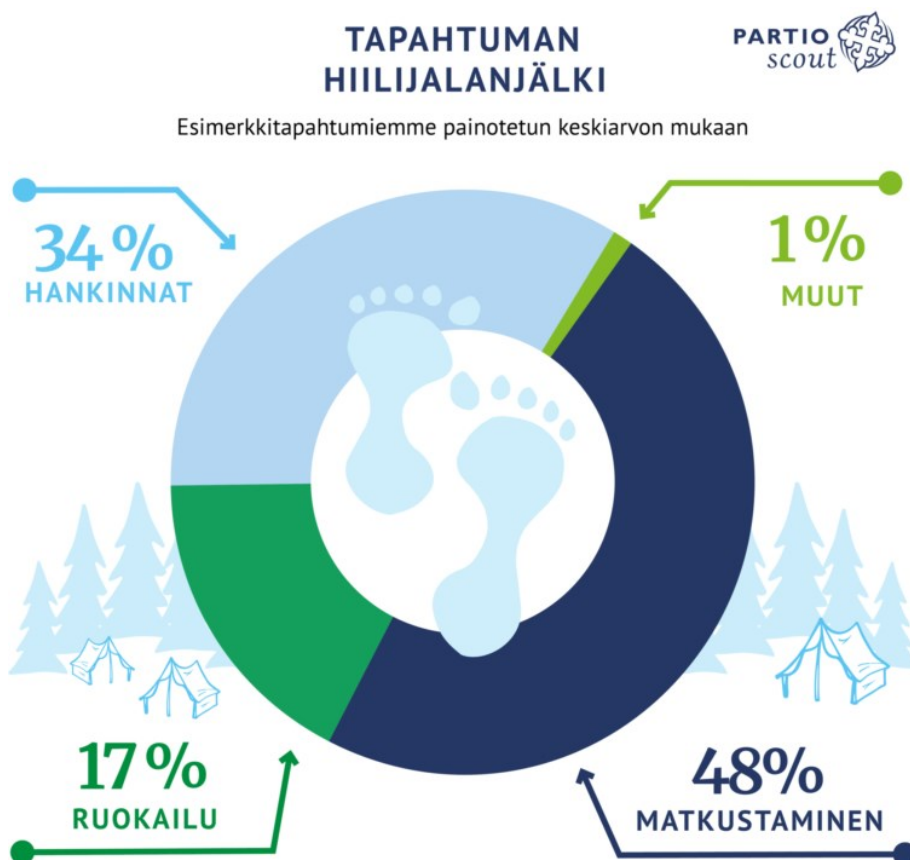
Jotta laskennasta saatu hiilijalanjäljen tulos on luotettava, tulee laskenta tehdä tiettyjen sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti. Mutkia oikomalla saatetaan tietoisesti tai tiedostamatta sortua viherpesuun tai laskentaan tulee kaksoislaskentaa, joka vääristää saatuja tuloksia. Kaksoislaskennalla tarkoitetaan sitä, että samat päästöt tai päästöhyvitykset (kompensaatiot) lasketaan kahdesti esimerkiksi kahden eri yrityksen toimesta. Hiilijalanjäljen laskenta tulee raportoida avoimesti ja kuvata koko prosessi sekä siihen liittyvät epävarmuudet ja tehdyt oletukset. Luotettavuutta lisää myös se, että laskennan tulokset varmistetaan vielä riippumattoman kolmannen osapuolen toimesta. (Siitonen, 2022a)

Hiilijalanjäljen laskemiseen on olemassa useita erilaisia valmiita menetelmiä, standardeja ja laskureita. Tuotteen hiilijalanjäljen laskentastandardi ISO 14067 on yksi käytetty standardi ja yritysten kasvihuonekaasujen päästölaskennassa käytetty Greenhouse Gas (GHG) Protocol on myös hyvin yleinen. GHG-protokollassa on päästölähteet jaoteltu kolmeen luokkaan: scope 1. yrityksen omat päästölähteet, scope 2. ostoenergian päästöt ja scope 3. muut epäsuorat päästölähteet. Yksityishenkilöille on olemassa esimerkiksi Suomen

Ympäristökeskuksen kehittämä Ilmastodieetti-laskuri, jolla voi laskea oman elämänsä päästöt ja hiilijalanjäljen suuruuden. Toimitilojen päästöjä voi laskea esimerkiksi WWF:n kehittämällä ilmastolaskurilla. (Siitonen, 2018)

Järjestötasolla esimerkiksi Suomen Partiolaiset ovat ottaneet edelläkävijän roolin ja aloittaneet oman toimintansa hiilijalanjäljen laskemisen jo muutama vuosi sitten. Laskenta aloitettiin keskusjärjestön tasolta yhdestä suur tapahtumasta ja on sen jälkeen laajennettu niin, että tapahtumille on saatu laskettua hiilijalanjälki keräämällä tapahtumien tilastoja ja järjestäjien tietoja (Kuva 2). Myös taloushallinnon tietoihin perustuva laskenta on käynnistynyt. Tapahtumien hiilijalanjälkeä on laskettu Sitran ja Helsingin yliopiston kehittämän Hiilifiksi järjestö -laskurin pohjalta. Suomen Partiolaisilla on myös koko toiminnan hiilijalanjäljen laskenta työn alla yhteistyöpilottihankkeessa CarbonLink Oy:n kanssa. (Suomen Partiolaiset, n.d.)

Kuva 2. Suomen Partiolaisten laskema esimerkkitapahtumien hiilijalanjälki painotetun keskiarvon mukaan (Suomen Partiolaiset, n.d.).

Suomen Partiolaisten keskusjärjestön hiilijalanjäljen laskenta antaa hyvää esimerkkiä muille järjestö- ja liittotason toimijoille. Suomen Partiolaiset ovat myös viestineet laskennoistaan avoimesti, mikä mahdollistaa muiden organisaatioiden ottavan mallia siitä hyvästä työstä, jota on jo tehty. Näin hyvät käytännöt saadaan hyötykäyttöön kohti maailmanlaajuista yhteistä tavoitetta pienentää päästöjä ja pysäyttää ilmaston lämpeneminen.

Toisena esimerkkinä voidaan nostaa esiin Hiiliviisas Jukola -hanke, joka toteutetaan vuoden 2023 Jukolan viestiin liittyen. Jukolan viesti on maailman suurimpia suunnistuskilpailuita. Hankkeen päätavoitteena on kehittää mahdollisimman pienen hiilijalanjäljen muodostavan massatapahtuman toimintamalli, josta voidaan jatkossa ottaa oppia myös muihin tapahtumiin. Toimintamalli kehitetään ja pilotoidaan vuoden 2023 Jukolassa ja tarkoituksena on hyödyntää toimintamallia jatkossa. Jotta hanke pystyy saavuttamaan tavoitteensa, on Jukolan viestin hiilijalanjäljen laskenta keskiössä, jotta voidaan kartottaa ja arvioida, mistä suurimmat päästöt syntyvät ja miten päästöjä pystytään pienentämään. (Posintra, n.d.)

3.2 Hiilikädenjälki

Hiilikädenjälki tarjoaa työkalun tuoda esiin tuotteen, palvelun, prosessin tai esimerkiksi tapahtuman ilmastohyödyt ja positiiviset ympäristövaikutukset. Siinä missä hiilijalanjälki keskittyy kuvamaan nykyhetkessä tuotettuja negatiivisia ilmastovaikutuksia, hiilikädenjälki kuvaa myönteisiä päästövaikutuksia tulevaisuudessa. (Sitra, n.d.-b) Hiilijalanjäljen määrittämisellä ei juurikaan enää erotu joukosta, mutta hiilikädenjäljen esiin tuomisella voidaan saada näkyvyyttä, koska se ei ole vielä niin yleistä ja positiivisista ympäristövaikutuksista viestimällä saadaan kiinnitettyä ihmisten huomio. Hiilijalanjälkeä pyritään pienentämään kohti nollaa, mutta hiilikädenjälkeä pyritään päinvastoin kasvattamaan aina vain suuremmaksi. (Siitonen, 2022b) Behm ym. (2016, s. 5) julkaisemassa oppaassa on selkeästi taulukkomuodossa tuotu esiin hiilikädenjäljen sekä hiilijalanjäljen ajatukselliset erot (Taulukko 1). Pääajatuksot painottuvat vahvasti hiilikädenjäljen positiiviseen näkökulmaan asioista sekä hiilijalanjäljen negatiivisempaan näkökulmaan siitä, mitä ja miten on tehty huonosti ja kuinka huonosti.

Taulukko 1. Vapaasti suomennettu taulukko mukailen Behm ym. (2016, s. 5)

hiilikädenjälkioppaan taulukkoa hiilikädenjäljen ja -jalanjäljen ajatuksellisista eroista.

Hiilikädenjälki	Hiilijalanjälki
Hyvä, jota tehdään	Haitta, joka tehdään
Rajattomat mahdollisuudet	Rajalliset resurssit
Elpyä / Ennallista	Vähennä / Käytä uudelleen / Kierrätä
Vaikuta / Opetta / Innosta	Kehota (nuhtele)
Laske saavutuksia	Mittaa määriä
Arvosta / Juhlista	Laske
Puhu suojelun puolesta	Vastusta tuhoamista
Yrittäjyysajattelu	Ongelman ratkaisua

Hiilikädenjäljen suuruus voi vaihdella kontekstista riippuen ja kädenjälkeä laskettaessa sitä verrataan peruspäästötason ratkaisuun. Hiilikädenjälki perustuu siihen, että omilla teoilla saadaan toisten hiilijalanjälki pieneneväksi eli hiilikädenjälki ei ole pelkästään oman hiilijalanjäljen pienentämistä. VTT eli Teknologian tutkimuskeskus (entinen Valtion teknillinen tutkimuskeskus) on kehittänyt yhteistyössä LUT yliopiston kanssa hiilikädenjälkioppaan, jonka avulla yritys tai muu yhteisö voi laskea hiilikädenjälkensä. Päivitetty 2.0 -versio pitää sisällään myös muiden ympäristökädenjälkien laskemisen hiilikädenjäljen lisäksi. (Pajula ym., 2021)

4 Suomen Suunnistusliitto

Suomen Suunnistusliitto toimii kattojärjestönä suomalaisille suunnistusseuroille. Liiton tehtävänä on valvoa suunnistajien etuja ja tukea suunnistusseurojen edellytyksiä oman toimintansa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Suurin osa suunnistukseen liittyvistä toiminnoista ja tapahtumista on seurojen järjestämää ja seurat pyrkivät tarjoamaan laadukasta nuoris-, kilpailu- ja kuntosuunnistustoimintaa. (Suomen Suunnistusliitto, n.d.-a) Suomen Suunnistusliiton toimitusjohtajan Mika Ilomäen mukaan (henkilökohtainen tiedonanto, 10.9.2022) Suunnistusliiton toiminta voidaan jakaa huippusuunnistukseen,

tapahtumiin, nuorisotoimintaan, markkinointiin ja viestintään sekä hallintoon. Liiton tehtävänä on myös mahdollistaa suunnistuksen kasvu lajina. Suunnistuksen kehittäminen liiton toimesta tapahtuu suunnistajien, seurojen, alueiden ja sidosryhmien tarpeet huomioon ottaen unohtamatta muuttuvaa toimintaympäristöön reagoimista.

Suomen Suunnistusliitto on Suomen Olympiakomitean varsinainen jäsen (Suomen Olympiakomitea, n.d.-b) ja liiton toimisto sijaitsee Helsingissä Sporttitalolla, jossa toimii yhteensä 60 urheilujärjestöä sekä muita urheilua lähellä olevia toimijoita. Suomen Suunnistusliiton toimitusjohtajan Mika Ilomäen mukaan (henkilökohtainen tiedonanto, 10.9.2022) Suomen Suunnistusliitossa työskentelee noin 15 henkilöä ja toiminnan tukena on useita vapaaehtoisista koostuvia työryhmiä kuten ympäristöryhmä. Suomen Suunnistusliitto on myös Kansainvälisen suunnistusliiton, IOF:n (International Orienteering Federation) jäsen yhdessä 74 muun jäsenliiton kanssa (IOF, n.d.).

Suomessa on noin 50 000–60 000 suunnistuksen harrastajaa, joista noin 10 000 on lisenssin omaavaa suunnistajaa. Kuntorasteilla käy paljon henkilöitä, jotka eivät ole aktiivi-harrastajia, mutta ovat löytäneet suunnistuksesta itselleen mieluisan liikkumis- ja ulkoilumuodon. Noin 45 000 kaikista lajin harrastajista on aikuisia ja noin 15 000 on lapsia ja nuoria eli Suunnistusliitto tavoittaa huomattavan määrän suomalaisia harrastajia maantieteellisesti joka puolella Suomea. Suunnistusliittoon kuuluu noin 340 seuraa, joista osa on pelkästään suunnistukseen keskittyneitä ja osa on isompia useamman lajin seuroja, joiden yksi laji on suunnistus. (Suomen Suunnistusliitto, n.d.-a)

Suunnistuksen lajimutoja ovat perinteisen suunnistuksen lisäksi hiihto-, pyörä- ja tarkkuussuunnistus, joiden tapahtumaympäristö on pääasiassa metsä- ja luontoympäristö. Suunnistukseen on myös kehitetty omaksi alalajikseen sprinttisuunnistus, joka tapahtuu urbaanimmassa kaupunkiympäristössä. Suunnistuksen eri lajeissa voi kilpailla aina MM-tasolle asti ja huippu-urheilu onkin myös vahva osa Suunnistusliiton toimintaa. (Suomen Suunnistusliitto, n.d.-b) Huippusuunnistuksen toimintakenttä on hyvin kansainvälinen, koska useat maajoukkueiden ja muiden eri kokoonpanojen leiritykset tapahtuvat ulkomailla sekä kisakalenterissa on hyvin paljon myös kansainvälisiä kilpailuja ja arvokilpailuja. (Suomen Suunnistusliitto, n.d.-c)

Suunnistusliitolle on laadittu 1990-luvun lopussa laaja ympäristöohjelma ympäristöjärjestelmän rakentamisen yhteydessä (Laininen, 1999). Tällä hetkellä liitolla ei kuitenkaan ole käytössä mitään systemaattista ympäristöohjelmaa tai selkeästi aukikirjattua ympäristöpolitiikkaa. Suunnistusliiton uusimmassa strategiassa on kuitenkin kuvattu lajin arvopohjaa, josta kumpuaa myös vastuun ottaminen ympäristöasioista. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, yhdessä toimiminen ja rohkeasti uuden kokeileminen sekä luonnon ja ympäristön kunnioittaminen ohjaavat vahvasti liiton toimintaa ja päätöksiä. Strategiassa nostetaan myös esiin ennakkoluulottomasti ilmastohaasteeseen tarttuminen. (Suomen Suunnistusliitto, n.d.-d) Liitolle on laadittu ympäristöohjeet kisojen, kuntorastien ja harjoitusten järjestäjille ja osallistujille vuonna 2016, jotka ovat edelleen voimassa. Ohjeet jakautuvat kilpailukeskuksen toimintoihin, ratojen suunnitteluun ja toteutukseen, lupa-asioihin, liikenteeseen ja materiaaleihin. Hiihtosuunnistukselle ja pyöräsuunnistukselle on lisäksi omat osiinsa. Myös lajisääntöihin on kirjattu kohta suunnistajan vastuusta ympäristöasioissa, joka määrittelee tekijän olevan vastuussa mahdollisesta ympäristöön kohdistuvasta vahingonteosta. (Suomen Suunnistusliitto, n.d.-e)

5 Opinnäytetyön toimeksianto ja tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Suomen Suunnistusliitolle. Opinnäytetyön päätarkoitus oli laatia Suunnistusliitolle ympäristövastuusuunnitelma, koska liitolta puuttui ajantasainen ympäristövastuusuunnitelma. Suunnitelman tavoitteena oli vastata Suomen Suunnistusliiton tarpeeseen tunnistaa omien toimintojensa ympäristövaikutukset ja tehdä ne näkyväksi. Näin pystyttiin asettamaan sellaiset tavoitteet, joilla liiton alaisten toimintojen kielteiset vaikutukset ympäristöön saadaan mahdollisimman pieniksi sekä löydetään lisää keinoja vaikuttaa positiivisesti ympäristöön. Suomen Suunnistusliiton strategiaan on kirjattu, että ilmastohaasteeseen tartutaan ennakkoluulottomasti ja siihen osaltaan nyt laadittu ympäristövastuusuunnitelma myös vastaa. Suomen Suunnistusliiton puolelta liiton ympäristöryhmä toimi tämän toimeksiannon ohjaajina ja työryhmänä, jonka jäsenet osallistuivat yksilöhaastatteluihin ja työpajaan sekä vastasivat kyselyyn.

Olympiakomitea on kannustanut sen alaisia urheiluliittoja kestäviin ja vastuullisiin tekoihin ja tarkastelemaan omaa toimintaansa sekä tekemään tarvittavia muutoksia. Myös opetus- ja

kulttuuriministeriö otti ohjaavan roolin ympäristövastuuasioihin tarttumiseksi vaatiessaan vuoden 2023 raha-avustushakemuksien liitteeksi ympäristövastuu suunnitelman tai -ohjelman. Tämä opinnäytetyönä laadittu Suomen Suunnistusliiton ympäristövastuu suunnitelma liitetään pakollisena liitteenä opetus- ja kulttuuriministeriölle lähetettävään avustushakemukseen.

Ympäristövastuu suunnitelman lisäksi tietoa kerättiin Suomen Suunnistusliitolle hiilijalanjäljen laskentaa varten. Suomen Suunnistusliitto on pohtinut omien toimintojensa hiilijalanjäljen laskemista ja osana tätä opinnäytetyötä tuotettiin pohjatietoa, jonka avulla liitto voi aloittaa suunnitelmien laadinnan hiilijalanjäljen laskemiseksi. Tässä osiossa hyödynnettiin Hämeen ammattikorkeakoulun Kestävän kehityksen koulutusohjelman vuoden 2022 syksyn Ympäristöjohtamisen moduulin opiskelijoiden osaamista. Heille pidettiin luento hiilijalanjäljen laskennasta ja annettiin tehtävä, jonka lopputuotoksena saatiin kymmenen esitystä hiilijalanjäljen laskennasta lähetettäväksi Suomen Suunnistusliitolle. Esitysten lisäksi tehtiin lyhyt kooste hiilijalanjäljen laskennasta, jota liitto voi hyödyntää, kun aloittavat laskentatöiden suunnittelun.

5.1 Tutkimuskysymykset

Jotta tämän toiminnallisen opinnäytetyön fokus pysyisi toimeksiannon mukaisena ja työssä keskittyttäisiin oleellisiin ja toimeksiannon kannalta keskeisiin asioihin, nostettiin esiin kolme tutkimuskysymystä, joihin tämä opinnäytetyö kokonaisuutena pyrki vastaamaan. Nämä kolme tutkimuskysymystä olivat:

- Mitkä ovat Suomen Suunnistusliiton ympäristövaikutukset tällä hetkellä?
- Millä eri osa-alueilla Suomen Suunnistusliitto voi vaikuttaa ympäristöön positiivisesti vähentämällä haittoja ja lisäämällä positiivisia vaikutuksia?
- Miten Suomen Suunnistusliitto voi parantaa ympäristövastuullisuuttaan?

5.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteutus

Tässä toiminnallisessa opinäytetyössä käytettiin kvalitatiivisen tutkimuksen elementtejä osana Suunnistusliiton ympäristövastuullisuuden nykytilan kartoitusta. Käytetyt menetelmät olivat haastattelu, kysely, työpajatyöskentely sekä opetustilanne. Haastattelumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua, joka antaa haastateltavalle tilaa ja vapauden vastata laajemmin haastattelurungon teemoihin kuin esimerkiksi lomakehaastattelua käytettäessä. Haastattelurungossa on muotoiltuna kysymykset, mutta haastattelun aikana tutkija voi muotoilla kysymyksiä myös muulla tavalla. (Hyvärinen ym., 2021; Vilkkä, 2021, s. 124) Valitsemalla tämän menetelmän varmistettiin, että yhdestä haastattelusta saatiin irti mahdollisimman paljon tietoa, jota tutkimuksen tekijä ei olisi ehkä osannut edes kysyä.

Kyselylomake on standardoitu tapa kerätä tietoa, koska jokaiselta vastaajalta kysytään asia täsmälleen samassa muodossa. Kysely mahdollistaa laajemman tiedon keruun, mutta voi monesti jäädä pinnallisemmaksi kuin esimerkiksi haastattelun avulla kerätty tieto. Kyselyyn voidaan sisällyttää sekä avoimia että monivalintakysymyksiä ja monivalintakysymysten perässä voidaan esittää vielä avoin monivalintaa tarkentava kysymys. Kyselyissä yksi käytetty kysymysten esittämismuoto on asteikkoihin perustuvat kyselyt, joissa voidaan käyttää esimerkiksi Likertin asteikkoa kuvaamaan miten voimakkaasti vastaaja on samaa tai eri mieltä kysytystä asiasta tai esimerkiksi miten vastaaja ajattelee jonkin asian toteutuvan. Vaihtoehdot muodostavat nousevan tai laskevan skaalan. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 193–200) Tämän opinäytetyön kyselyyn vastaajat oli ennakkoon annettu ja sitoutuneet vastaamaan kyselyyn eli vastausprosentiksi oletettiin saatavan vähintään melko hyvä. Kyselyssä käytettiin kaikkia kysymysten muotoja: avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä tarkentavalla ”muu, mikä?” avoimella vaihtoehdolla sekä asteikkoon perustuvia kysymyksiä.

Teemahaastattelun ja verkkokyselyn kysymykset jaoteltiin niin, että niistä saadut vastaukset täydensivät toisiaan, jotta saatiin mahdollisimman kattavasti tietoa.

Työpajatyöskentely perustui learning cafe -menetelmään, joka on prosessina yksinkertainen perustuen annettujen teemojen tai kysymysten ratkaisuun ryhmässä. Learning cafe on yhteistoimintamenetelmä, jossa tärkeässä roolissa on keskustelu, omien näkökulmien

selittäminen ja toisten näkökulmien kuunteleminen sekä yhteisymmärryksen löytäminen. Menetelmässä jakaudutaan pienryhmiin pöytäkunnittain ja työpajan edetessä siirrytään samassa pienryhmässä pöydästä toiseen eri teemojen tai kysymysten ääreen pohtimaan aiempia tuotoksia ja jatkamaan niiden ideointia eteenpäin. Jokaisessa pöydässä on oma puheenjohtaja, joka pysyy samassa pöydässä koko työpajan ajan. Työpajan lopuksi tehdään yhteenveto jokaisessa pöydässä olleesta teemasta tai kysymyksestä. (Innokylä, n.d.)

Ympäristövastuusuunnitelman laatimista varten tietoa kerättiin Suomen Suunnistusliiton ympäristöryhmältä kahdella kierroksella. Ensimmäinen kierros toteutettiin yksilöhaastatteluina haaastattelurungon (Liite 2) pohjalta videopuheluna Microsoftin Teams-sovelluksen kautta sekä Webropol-kyselynä (Liite 3) verkossa. Yksilöhaastattelut nauhoitettiin erikseen kännykän puheennauhoitusohjelmalla, jotta saatiin varmuuskopio ja haastattelut myös tallennettiin Teamsissa haastateltavan suostumuksella. Haastatteluiden litteroinnissa hyödynnettiin Teamsin puhtaaksikirjoitusominaisuutta, jonka jälkeen litteroinnit käytiin läpi ja korjattiin vielä manuaalisesti. Saatu materiaali teemoiteltiin, jotta tuloksista pystyttiin erottelamaan toimintaympäristöön, sidosryhmiin, viestintään, lainsäädäntöön ja eri ympäristönäkökohtiin liittyvät asiat. Näin saatiin myös teemat toisen kierroksen työpajaa varten. Kysely toteutettiin Webropol-alustalla verkossa ja linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostiin jokaiselle ympäristöryhmän jäsenelle erikseen. Saaduista vastauksista tallennettiin Webropol-ohjelman tekemät valmiit koosteet, joista myös nostettiin esiin oleellisia seikkoja työpajaan ja nykytilan arviointiin.

Toinen kierros toteutettiin koko ympäristöryhmän yhteisenä työpajana verkossa hyödyntäen Teams-sovellusta ja Googlen Jamboard-työskentelyalustaa. Työpajan lähtökohdat pohjautuivat haastatteluiden tuloksiin. Ensimmäisellä kierroksella saaduista materiaaleista muodostettiin kysymykset (Liite 4) verkossa pidettyyn työpajaan, jossa haastatteluista saatuja tuloksia syvennettiin ja ensimmäisellä kierroksella esiin nousseita ympäristönäkökohtia tarkennettiin ja luotiin jo pohjaa tavoitteille sekä toimenpiteille. Työpajassa työskenneltiin pienryhmissä learning cafe -tyyppisesti ja kysymyksiin kerättiin kirjalliset vastaukset. Saatuja vastauksia hyödynnettiin ympäristövastuusuunnitelman lopullisen version muokkamisessa.

Hiilijalanjäljen laskentaa varten pidettiin Hämeen ammattikorkeakoulun kestävän kehityksen opiskelijaryhmälle luento sekä annettiin tehtävä (Liite 5) liittyen Suomen Suunnistusliiton hiilijalanjäljen laskentaan. Tässä hyödynnettiin opinnäytetyön näkökulmasta opiskelijoiden osaamista ja innovointia sekä koulun näkökulmasta saatiin opiskelijoille luento halutusta aiheesta sekä siihen liittyvä tehtävä osaksi moduulikonaisuutta. Annettu tehtävä tehtiin pienryhmissä ja tehtävän tekemiseen annettiin aikaa viikko. Tehtävät käytiin yhdessä läpi ja jokainen pienryhmä piti esityksen omasta valitsemasta hiilijalanjäljen laskennan näkökulmasta. Tehtävät olivat niin onnistuneita, että jokaiselta pienryhmältä pyydettiin kirjallinen lupa lähettää työn kirjallinen versio suoraan Suomen Suunnistusliitolle materiaaliksi pohjatyötä ja hiilijalanjäljen laskennan ideointia varten.

Tutkimusta tehtäessä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä ja eettiset seikat huomioitiin. Haastatteluihin ja työpajaan osallistuneiden ja kyselyyn vastanneiden henkilötietoja ei kerätty eikä tallennettu mihinkään, koska niillä ei ollut merkitystä tulosten analysoinnin kannalta. Tulokset koostettiin ja esitettiin niin, ettei yksittäistä ympäristöryhmään kuuluvaa henkilöä voi tunnistaa ulkopuolinen henkilö. Tarkempia tietoja tietojen keräämisestä ja säilyttämisestä on luettavissa Aineistohallintasuunnitelmassa (Liite 6).

5.3 Opinnäytetyön aikataulus

Toimeksianto varmistui loppukeväällä 2022, jonka jälkeen prosessi pääsi alkamaan. Suomen Suunnistusliiton puolelta toimeksiannon takarajaksi annettiin joulukuu 2022, jotta ympäristövastuusuunnitelma ehdittiin liittää osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön avustushakemusta. Muilta osin opinnäytetyö valmistui keväällä 2023. Alla on kuvattuna prosessikaaviona toimeksiannon ja opinnäytetyön eteneminen (Kuva 3). Prosessikaavioon ei ole eritelty kaikkia palaveriteita, koska Suomen Suunnistusliiton ympäristöryhmän ja toimistusjohtajan kanssa oli sovittu, että tarpeen mukaan työn tekijä voi käydä työn edistymistä läpi ja saada palautetta ja muutosehdotuksia.

Kuva 3. Prosessikaavio toimeksiannon ja opinnäytetyön etenemisestä.

6 Ympäristövastuusuunnitelman laatiminen Suomen Suunnistusliitolle

Suunnistusliiton alla toimii vapaaehtoisista koostuva ympäristöryhmä, joka osallistui vahvasti ympäristövastuusuunnitelman laatimiseen. Ympäristöryhmä koostuu yhdeksästä henkilöstä, joilla jokaisella on vahvaa osaamista ja näkemystä ympäristö- ja vastuullisuusasioista niin suunnistuksen kontekstissa kuin siviilissäkin muun muassa oman ammattinsa kautta. Yksi ympäristöryhmän jäsenistä on Suomen Suunnistusliiton toimitusjohtaja, joka vastasi viime kädessä työn ohjaamisesta. Viimeinen versio suunnitelmasta käytettiin myös Suomen Suunnistusliiton liittohallituksella kommentteilla ja näiden kommenttien pohjalta muotoutui se versio, joka on julkaistu liiton verkkosivuilla ja jonka tavoitteiden toteutumisen eteen alkoi työt vuoden 2023 alusta. Nyt laadittu ympäristövastuusuunnitelma on tehty vuosille 2023–2025. Suomen Suunnistusliiton strategia ulottuu myös vuoteen 2025, joten strategian päivitystyön yhteydessä on tarkoitus päivittää myös ympäristövastuusuunnitelma.

6.1 Nykytilan kartoitus ja kartoituksen tulokset

Ympäristövastuusuunnitelman laatiminen aloitettiin kartoittamalla nykytilaa, jotta voitiin määrittää ne ympäristönäkökohdat, jotka ovat vaikutuksiltaan merkityksellisimpiä. Nykytilan

kartoitus piti sisällään kartoituksen sidosryhmistä sekä Suunnistusliiton toimintaympäristöstä sekä keskeisimmistä ympäristövaikutuksista ja ympäristöperiaatteista. Kartoitus toteutettiin tekemällä yksilöhaastattelut sekä verkkokysely. Yksilöhaastatteluihin osallistui kahdeksan yhdeksästä ympäristöryhmän jäsenestä ja haastattelut toteutettiin etähaastatteluina Teams-sovelluksen kokoustilassa. Verkkokysely toteutettiin Webropol-alustalla ja lähetettiin kaikille yhdeksälle ympäristöryhmän jäsenelle. Kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä eli vastausprosentti oli 88 prosenttia. Kartoitusvaiheesta saatiin hyvin tietoa Suunnistusliiton kartoitettujen osa-alueiden nykytilasta ja niiden pohjalta laadittiin luvuissa 6.1.1–6.1.4 esitetyt nykytilan kuvaukset.

6.1.1 Toimintaympäristö

Suunnistus lajina mielletään hyvin ympäristöasiat huomioonottavaksi. Suomen Suunnistusliitolla ja suunnistajilla on vahva luonto- ja ympäristöarvopohja, joka ohjaa toimintaa luontoympäristössä. Ympäristön kunnioittaminen on vahvana lajikulttuurissa. Kuitenkin lähempi tarkastelu osoittaa, että myös Suomen Suunnistusliitolla on vielä monia kehittämiskohteita, joiden eteen halutaan tehdä töitä, jotta suunnistus lajina on tulevaisuudessakin aidosti ympäristötietoinen, ympäristönäkökohdat huomioiva ja edelläkävijä ympäristö- ja ilmastoasioissa. Kaikki mahdollisuudet tähän ovat olemassa, koska suunnistajien tahtotila säilyttää pääasiallinen konkreettinen toimintaympäristö eli luontoympäristö hyvinvoivana, on vahva. Siksi on erityisen tärkeää, että liitto tunnistaa omat ympäristövaikutuksensa ja toimintansa merkityksen ympäristön näkökulmasta.

Suunnistuksen lajimuotoja ovat suunnistus sekä hiihto-, pyörä- ja tarkkuussuunnistus. Suunnistukseen on kehitetty omaksi lajikseen sprinttisuunnistus, joka tapahtuu urbaanissa kaupunkiympäristössä. Pääosin suunnistus sekä hiihto-, pyörä- ja tarkkuussuunnistus tapahtuvat kuitenkin metsä- ja luontoympäristössä.

Suomen Suunnistusliitto toimii niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Yhteistyö Pohjoismaiden suunnistusliittojen ja kansainvälisen suunnistusliiton sekä muiden maiden suunnistusliittojen kanssa on osa liiton toimintaa. Huippusuunnistuksen toimintakenttä on hyvin kansainvälinen arvokilpailujen ja usein leirityksenkin tapahtuessa ulkomailla.

Määrällisesti suurin osa liiton alaisesta toiminnasta painottuu kuitenkin Suomessa tapahtuvaan toimintaan. Kotimaassa Suomen Suunnistusliiton alla on huippu-urheilijoita, aktiiviharrastajia sekä kuntorasteilla käyviä ei-aktiiviharrastajia. Suunnistajien ikäjakauma on lapsesta ikääntyneeseen, joten suunnistus lajina koskettaa hyvin monipuolista osaa väestöstä. Suunnistusta harrastetaan laajasti koko maassa ja maantieteelliset erot alueissa on hyvä huomioida, kun ympäristövastuusuunnitelmaa aletaan toteuttaa käytännössä.

Suomen Suunnistusliiton toiminta jakautuu huippusuunnistukseen, tapahtumiin, nuorisotoimintaan, markkinointiin ja viestintään sekä hallintoon. Hallinnon alle kuuluu mm. liiton toimisto Helsingissä Sporttitalolla, jossa toimii yhteensä 60 urheilujärjestöä sekä muita urheilua lähellä olevia toimijoita. Liitossa työskentelee noin 15 henkilöä ja toiminnan tukena on useita vapaaehtoisista koostuvia työryhmiä. Suunnistusliiton jäsenseurat järjestävät harrastusmahdollisuudet sekä kilpailuita ja tapahtumia. Suunnistuksen harrastajia on Suomessa n. 50–60 000, joista n. 10 000 on lisenssin omaavaa suunnistajaa.

Suunnistusliitto toimii myös suunnistajien etujärjestönä muun muassa liikunta- ja ympäristöpolitiikassa ja esimerkiksi jokamiehenoikeuksien vaaliminen on oleellista lajin toimintaedellytysten näkökulmasta. Jokamiehenoikeudet ovat suunnistustoiminnan perusta ja ne antavat jokaiselle ympäristössä kulkijalle oikeuksia, mutta myös velvollisuuksia. Koska suunnistajien pääasiallinen toimintaympäristö on metsä- ja luontoympäristö, on lajin ja kaikkien lajin harrastajien ja huippu-urheilijoiden etu noudattaa jokamiehenoikeuksia ja näin pitää huolta osaltaan, että tämä ainutlaatuinen järjestelmä toimii jatkossakin.

6.1.2 Sidosryhmät

Suomen Suunnistusliiton tärkeimpiä sidosryhmiä ovat jäsenseurat, maanomistajat, Suomen Olympiakomitea, kansainvälinen suunnistusliitto ja yhteistyökumppanit. Muita tärkeitä sidosryhmiä ovat muiden maiden suunnistusliitot, muut urheilujärjestöt, Suomen Partiolaiset ja Suomen Latu sekä Ulkoilufoorumi, muut järjestöt, kunnat sekä metsästysseurat.

Suomen Suunnistusliiton ympäristöryhmälle tehtyjen haastatteluiden mukaan sidosryhmiltä on noussut esiin kysymyksiä liiton ympäristövastuuseen tarttumisesta ja konkreettisten tekojen tekemisestä. Suunnistuksessa esimerkiksi karttamateriaalit, karttamuovien käyttö, maaston kuluminen ja luonnon suojeleminen ovat nousseet esiin sidosryhmien odotuksissa. Maanomistajat odottavat ja olettavat, että maaston kuluminen pyritään minimoimaan eikä maastoon jää roskaa sekä mahdolliset ympäristöön aiheutetut jäljet korjataan tai korvataan. Aika ajoin nousee esiin myös pesintärauhan turvaaminen keväällä niin linnuille kuin muillekin lajeille.

Suomen Suunnistusliitolla ei ole laadittuna suosituksia ympäristöasioissa sidosryhmiä kohtaan tai esimerkiksi hankintoja tehtäessä, koska hankinnat ovat pääasiassa mittakaavaltaan melko pieniä. Toki esimerkiksi yhteistyökumppanit ovat sellaisia, joiden arvopohja kohtaa liiton arvopohjan ja yksittäinen suunnistuksen toimija voi hankinnoissa painottaa vastuullisuutta, mutta yleisiä suosituksia tai ohjeita ei ole laadittu. Jäsenseurojen oletetaan toimivan samojen luontoarvojen mukaisesti ja vastuullisesti ympäristöhuomioiden. Kilpailuiden järjestämisessä seuroilta edellytetään toimimista vastuullisesti ja ohjeistusten mukaisesti.

6.1.3 Ympäristöviestintä

Tällä hetkellä ympäristövastuuasioista viestiminen ei ole kovin aktiivista. Kun tämän suunnitelman tavoitteita viedään toteutusasteelle, kiinnitetään huomiota myös ympäristöviestintään, jotta tavoitetaan seuratoimijat ja mahdollisimman laajasti myös harrastajat. Ympäristövastuuasioista viestiminen tavoitellaan saatavaksi sisäänrakennetuksi osaksi viestintää ja markkinointia.

Koska suunnistus tapahtuu pääasiassa luontoympäristössä, on liitolla hyvä mahdollisuus viedä ympäristötietoisuutta eteenpäin myös suunnistusta seuraavien parissa eli kaikkien niiden ei-suunnistajien, jotka seuraavat suunnistusta medioista tai paikan päällä. Aktiivisesti omasta ympäristövastuullisuudesta viestimällä pystytään antamaan hyvää esimerkkiä, näyttämään konkretiassa liiton ympäristöarvopohjaa liiton ulkopuolelle sekä kannustamaan muitakin toimimaan ympäristön hyvinvoinnin ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen eteen.

6.1.4 Ympäristönäkökohdat

Nykytilan kartoituksen pohjalta nousi selkeästi esiin 13 ympäristönäkökohtaa, jotka on lueteltu alla. Suunnistusliiton toiminnasta ja ympäristönäkökohdista löytyi useampi yhteys kestävän kehityksen tavoitteisiin, joten ympäristönäkökohtien kanssa työskentely yhdistyy vahvasti kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa työskentelyyn. Kestävän kehityksen tavoitteista ympäristöasioiden näkökulmasta Suomen Suunnistusliiton toiminta liittyy kohtiin 6. Puhdas vesi ja sanitaatio, 7. Edullista ja puhdasta energiaa, 12. Vastuullista kuluttamista, 13. Ilmastotekoja, 14. Vedenalainen elämä, 15. Maanpäällinen elämä sekä 17. Yhteistyö ja kumppanuus. (Kestävä kehitys, n.d.) Alla on lueteltu tunnistetut ympäristönäkökohdat:

- autoliikenteen aiheuttamat päästöt
- ulkomaille matkustamisesta aiheutuvat päästöt
- roskaaminen ja jätteiden kierrätys
- kilpailuiden wc-jätevedet ja harmaat vedet
- materiaalit, hankinnat, kilpailukeskusten infran rakentaminen
- energian käyttö ja mitä on käytettävä energia (kisat ja muut toiminnot)
- tuki seurojen vastuullisuustyöhön
- ruoan vastuullisuus (ainakin isommissa kilpailuissa)
- maaston kuluminen ja muut vaikutukset luontoympäristöön (kasvillisuus ja eläimet, elinympäristöt)
- ympäristökasvatuksen tietoinen ylläpitäminen ja luontosuhteen sekä luontoarvojen tietoinen vahvistaminen
- laajana käsitteenä ilmastotyö ja luonnonmonimuotoisuuden vaaliminen ja mahdollisesti lisääminen
- ympäristövastuullisuudesta viestiminen
- kaupunkiympäristössä vastuullisesti toimiminen

Näistä ympäristönäkökohdista selkeästi eniten ympäristöä kuormittavaksi oletetaan muodostuvan liikenteen päästöt sisältäen sekä kotimaan auto- ja junaliikenteen päästöt kuin myös ulkomaan matkustamisen, pääasiassa lentomatkustamisen, päästöt. Liikenteen päästöt ovat jatkuvia, koko lajin parissa lähes päivittäisiä, kun taas muut negatiiviset

ympäristövaikutukset ovat pääasiassa lyhyempikestoisia, poisluettuna liiton toimiston ja seurojen mahdollisten omien tilojen energiankäyttö. Varmuus tähän oletukseen ja liikenteen päästöjen suhteesta muihin ympäristövaikutuksiin saadaan paremmin, kun hiilijalanjäljen laskentatyöt päästään aloittamaan.

Yllälueteltujen ympäristönäkökohtien lisäksi nykytilan kartoituksessa nousi yksi ympäristövastuuseen liittyvä oleellinen puute: Suunnistusliitolla ei ole kirjattuna mihinkään selkeästi ympäristöpolitiikkaa tai edes ympäristöperiaatteita. Näitä ympäristöperiaatteita oli tarkoitus alustaa ja pohtia jo työpajassa, mutta sovittu aikaraami ei riittänyt siihen osioon. Ympäristöperiaatteiden aukikirjaaminen ja selkeästi löydettäväksi ja näkyväksi tekeminen liitettiin kuitenkin osaksi ympäristövastuuuunnitelmaa. Vuosille 2021–2025 laaditussa voimassa olevassa strategiassa Suunnistusliiton arvoihin on kuitenkin kirjattu luonnon ja ympäristön kunnioittaminen. Vastuullisuustavoitteisiin on määritelty ympäristö ja ilmasto sekä kirjattu, että ilmastohaasteeseen Suunnistusliitto tarttuu ennakkoluulottomasti. Siihen tämän ympäristövastuuuunnitelman laatiminen on tärkeä askel ja ympäristöpolitiikan tai -periaatteiden kirkastaminen strategiassa nostettujen yläteemojen lisäksi tuo lisää selkeyttäviä raameja liiton ympäristövastuutyölle.

Rooli ympäristö- ja ilmastoasioissa on liiton oman arvion perusteella perustason suorittaja. Suomen Suunnistusliitolla on kuitenkin halu, valmiudet ja suunta tulla edelläkävijäksi. Tämän ympäristövastuuuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen ovat siitä hyvä esimerkki. Koska suunnistus lajina linkittyy vahvasti luontoympäristöön, on suunnistajiin ja lajiin sisäänkirjoitettu jo vahva kunnioitus luontoa ja ympäristöä kohtaan. Esimerkiksi roskaamattomuus ja vahvat luontoarvot sekä luontorakkaus ovat olemassa. Ympäristöohjeet kilpailuiden järjestäjälle on laadittu vuonna 2016 ja ne ovat pääsääntöisesti käytössä. Ohjeistus ohjaa kaiken kokoisten kisojen järjestämistä ja toimii muistilistana. Moni asia on siirtynyt jo osaksi käytäntöä ja suunnistuksen vahvan luontoarvopohjan ansiosta on itsestäänselvyksiä suunnistajille.

6.2 Työpaja nykytilan kartoituksen pohjalta

Ympäristövastuusuunnitelman laatimisen toinen vaihe toteutettiin learning cafe -menetelmää soveltaen ympäristöryhmän jäsenille, joista kahdeksan pääsi osallistumaan työpajaan. Työpaja piti alunperin toteuttaa hybridinä, jossa osa osallistujista olisi päässyt kasvotusten paikan päälle Helsinkiin Suomen Suunnistusliiton toimistolle ja osa olisi osallistunut etänä Teams-sovelluksen välityksellä. Viime hetkillä suunnitelmaa jouduttiin kuitenkin muuttamaan ja työpaja pidettiin täysin etänä Teamsin välityksellä. Työpaja toteutettiin muokkaamalla learning cafe -menetelmää sopivaksi olosuhteisiin.

Työpajaan osallistuneet ympäristöryhmän jäsenet jaettiin kahteen ryhmään hyödyntäen Teams-sovelluksen huone-ominaisuutta. Ensimmäisellä työskentelykierroksella ryhmät pohtivat annettuja ympäristönäkökohtia miettien vastauksia annettuihin kysymyksiin ja mitä tavoitteita, toimenpiteitä ja mittareita kuhunkin ympäristönäkökohtaan liittäisi. Toisella kierroksella ryhmät työstivät toisen ryhmän jo pohtimia asioita ja lisäsivät omia ajatuksiaan. Työskentelyalustana toimi Googlen Jamboard. Lopuksi molemmat ryhmät asettivat työstetyt ympäristönäkökohdat tärkeysjärjestykseen. Tärkeimmiksi ympäristönäkökohdiksi nousivat liikenteen ja matkustamisen päästöt ilmakehään, ympäristöasioiden ohjeistamisen ja valistamisen sisäänrakentaminen sitoen nykyisiin ohjeisiin, (luonto)ympäristön ja maastojen kuluminen, roskaaminen, jätehuolto ja jätevedet, kestävät hankinnat (materiaalit, vaatteet, kengät, yms.) sekä ympäristökasvatus, jossa yhtenä erityisryhmänä voisi huomioida maahanmuuttajat. Näiden oleellisimmiksi nostettujen ympäristönäkökohtien pohjalta muodostettiin lopulliset tarkasteltavat osa-alueet, tavoitteet ja toimenpiteet.

Työpajan jälkeen osallistujilta saadut ajatukset muokattiin osaksi ympäristövastuusuunnitelmaa, johon alkuun kirjattiin auki nykytilaa ja miten megatrendit sekä kestävä kehityksen tavoitteet nivoutuvat tähän suunnitelmaan ja ympäristövastuuseen. Aluksi suunnitelmasta tehtiin tekstiversio, joka oli raakaversio suunnitelmasta ja se käytettiin vielä kommentoitavana ympäristöryhmällä. Sen jälkeen toimitusjohtajan kanssa käytiin kahdenkeskeinen palaveri tavoitteiden muotoilusta ja esittämismuodosta, minkä perusteella versio opetus- ja kulttuuriministeriön avustushakemusta varten muotoutui. Tätä versiota liittohallitus vielä kommentoi, jonka

jälkeen saatiin lopullinen versio, joka julkaistiin alkuvuodesta 2023.

Ympäristövastuusuunnitelma tehtiin Canva-ohjelmalla verkossa ja työn valmistuttua työhön jaettiin käyttö- ja muokkausoikeus Suomen Suunnistusliiton työntekijälle, jotta liitto pystyy hyödyntämään nyt laadittua suunnitelmaa ja sen pohjaa mahdollisessa jatkotyöskentelyssään ja päivitystä tehdessään.

6.3 Oleellisimmat ympäristönäköhtiin vaikuttavat lait ja asetukset

Ympäristövastuusuunnitelmaa laadittaessa selvitettiin myös Suunnistusliiton toimintaan vaikuttavaa lainsäädäntöä ympäristön näkökulmasta. Viimeisin kirjallinen kartoitus on tehty vuonna 1999 (Laininen, 1999, ss. 109–122) ja sitä käytettiin päivittämistyössä taustamateriaalina. Lisäksi nykytilan kartoituksessa haastattelussa ja verkkokyselyssä kysyttiin ympäristöryhmän jäseniltä suunnistukseen vaikuttavasta lainsäädännöstä ympäristön näkökulmasta. Suunnistusliiton toimintaa ohjaa jatkuvasti lainsäädännön noudattaminen ja se toteutuu itsestäänselvytenä toimintojen ohessa. Tähän työhön haluttiin tehdä ajantasainen päivitys kirjalliseen muotoon ympäristöön liittyvästä lainsäädännöstä eli työssä ei ole huomioitu muuta urheiluun tai yhdistystoimintaan liittyvää lainsäädäntöä.

Lait ja asetukset ohjaavat osaltaan toimimaan ympäristön näkökulmasta vastuullisesti. Vuonna 2023 voimaan astuva uusi luonnonsuojelulaki (9/2023) ja -asetus (160/1997, uusi asetus on vielä lausuntokierroksella) sekä suojelualueiden perustamissäädökset kuin myös ympäristönsuojelulaki (527/2014) ja -asetus (713/2014) asettavat raamit ympäristössä toimimiselle myös urheilussa. Euroopan unionin direktiivit, kuten luonto- ja lintudirektiivit ohjaavat kansallista lainsäädäntöä ja sitä kautta myös Suunnistusliiton alaista toimintaa. Euroopan unionin biodiversiteettistrategiaa noudatteleva Suomen luonnon monimuotoisuus -strategia ohjaa myös osaltaan, miten luontoympäristö tulee huomioida (Valtioneuvosto, n.d.).

Jokamiehenoikeudet eivät ole oma erillinen laki, vaan ne muodostuvat useiden eri lakien pykälien tulkinnoista. Jokamiehenoikeudet pohjautuvat myös siihen, että toimitaan niin, ettei mitään lakeja rikota. Maaston käyttöä ohjaa myös metsästyslaki (615/1993) ja

puolustusvoimista annettu laki (551/2007), joiden perusteella on annettu liikkumisrajoituksia. Luonnonsuojelu- ja metsästyslain lisäksi muinaismuistolaisissa (295/1963) on lueteltu rauhoitettuja kohteita ja niiden esiintymiä, jotka tulee huomioida ratasuunnittelussa.

Lisäksi jätelaki (646/2011), paikalliset jätehuoltomääräykset ja asetus talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (157/2017) vaikuttavat erityisesti kilpailuiden ja suurten tapahtumien järjestämiseen ohjaamalla järjestämään jäte- ja jätevesiasiat asianmukaisesti. Myös tieliikennelaki (729/2018) ja yksityistielaki (560/2018) ohjaavat erityisesti kilpailuihin liittyvää liikennöintiä (muun muassa pysäköiminen ja yksityisteiden käyttö). Uusin ilmastolaki (423/2022) antaa suuntaviivoja kansallisesti ilmastotyöhön, joka koskettaa kaikkia toimijoita. Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) saattaa osaltaan vaikuttaa maaston käyttöön.

6.4 Ympäristövastuusuunnitelman neljä osa-alueetta

Ympäristöryhmälle pidetyn työpajan, toimitusjohtajan kanssa käydyn ohjauskeskustelun sekä oleellisiksi määriteltyjen ympäristönäkökohtien perusteella ympäristövastuusuunnitelman toteutusosio jaettiin neljään osa-alueeseen: luontoympäristön suojeleminen, ilmastotyö, ympäristökasvatus ja -tietoisuus sekä sidosryhmätyö. Jokaiselle osa-alueelle määriteltiin päätavoite, jonka pohjalta tehtiin konkreettisemmat alatavoitteet ja niille toimenpiteet ja seurantakeinot. Suomen Suunnistusliiton toiveesta aikataulu määriteltiin yleisesti kattamaan koko suunnitelman voimassaoloaika eli vuodet 2023–2025 eikä erillisille toimenpiteille määritelty omia aikataulullisia tavoitteita. Luvuissa 6.4.1–6.4.4 on avattu jokaisen osa-alueeseen liittyviä seikkoja suhteessa Suomen Suunnistusliittoon ja sen toimintaan sekä päätavoite ja toimintasuunnitelman taulukot.

6.4.1 Luontoympäristön suojeleminen

Erityisesti suurissa kilpailutapahtumissa maaston kuluminen suosituimpien reittivalintojen osalta on yksi haaste. Tosin tutkimukset osoittavat siihen suuntaan, että maasto toipuu ajan

kanssa myös suur tapahtumien aiheuttamista maaston kulumista. Suomessa järjestetään ympäri vuoden suunnistuskisoja ja -tapahtumia. Niissä pyritään välttämään pesintäaikoina tiedossa olevia tärkeitä pesintäalueita ja näin turvaamaan pesintärauha. Tämä on tärkeää huomioida jatkossakin. Reittisuunnittelussa pyritään muutenkin huomioimaan arvokkaat luontokohteet ja suojellut alueet.

Kilpailuiden järjestämiseen liittyvien ympäristöohjeiden lisäksi muuhun toimintaan ei ole olemassa liiton tasolta suosituksia tai ohjeistuksia seuratasolle esimerkiksi seurojen omiin tiloihin tai seuran muuhun toimintaan. Jokainen seura vastaa itse, miten esimerkiksi noudattaa alueensa kierrätysmääräyksiä. Roskaamista suunnistaja pyrkii lähtökohtaisesti välttämään, mutta erityisesti joidenkin suurempien kilpailutapahtumien jälkeen maastosta on löytynyt vuosienkin jälkeen geelipusseja.

Wc-jätteiden joukkoon päätyy vielä paljon sinne kuulumatonta jätettä kuten kuukautissuojia. Tähän tulisi kiinnittää huomiota jatkossa, jotta roskat päätyisivät roska-astioiden kautta asianmukaisesti hävitetyiksi. Näin ne eivät päätyisi bajamajojen jätelietteiden joukkoon ja aiheuta jatkokäsittelyssä lisätyötä sekä mikromuovien kulkeutumista vesistöihin ja maaperään.

Päätavoiteeksi asetettiin mahdollisimman vähän luontoa kuormittavat sekä vastuullisesti järjestetyt tapahtumat. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 2) on esitetty taulukkomuodossa tärkeimmät osa-tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seurantakeinot.

Taulukko 2. Luontovaikutuksiin ja vastuullisesti järjestettyihin tapahtumiin liittyvät tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seuranta.

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Huomioidaan arvokkaat elinympäristöt, tiedossa olevat eläinten pesät, suojeltavat yksittäiset lajit ja alueet sekä pesintäajat	Liitto laatii ohjeistuksen, mitä lähtötietoja kohdealueelta tulee hankkia, miten toimia kussakin tilanteessa ja mistä löytää tietoa luonnon arvokohteista Ratamestarikoulutuksiin mukaan luontoarvojen huomiointi Ohjeistetaan ratasuunnittelussa ottamaan huomioon reittien jakautuminen laajemmille tai suppeammille alueille riippuen kumpi on ympäristövaikutuksiltaan positiivisempi Pyritään välttämään tapahtumien järjestämistä pesintöjen kannalta herkillä alueilla pesimäaikana	Ympäristöryhmän laatima ohjeistus Ratamestarikoulutuksen sisällöt
Roskaamisen loppuminen, erityisenä kohteena maastoon jäävät roskat (geelipussit)	Kilpailuohjeista muistuttaminen ja osallistujien informointi	Palaute kilpailuista ja maanomistajilta
Jätevesilietteen joukkoon päätyvien roskien määrän vähentäminen	Bajamajoihin ja mahdollisiin muihin wc-muotoihin roska-astioiden ja ohjeistuksen lisääminen	
Päivitetty ympäristöohje	Kilpailuihin ja kuntosuunnistuksiin laaditut ympäristöohjeet päivitetään	Päivitetyt ohjeet julkaistu ja niistä laajasti tiedottaminen tapahtumajärjestäjä (kilpailut ja kuntosuunnistus)

6.4.2 Ilmastotyö

Ilmastonmuutokseen liittyviä ympäristönäkökohtia Suomen Suunnistusliiton toiminnassa on erityisesti auto- ja lentoliikenteen päästöt. Nämä ovat tunnistettu suurimmiksi ilmastoa kuormittaviksi päästölähteiksi. Matkustaminen kotimaassa kilpailuihin, harjoittelumaastoihin ja muihin tapahtumiin tapahtuu pääasiassa henkilöautoilla. Kilpailumaastot ovat hyvin usein kauempana asutuskeskuksista ja pääteistä, joten julkisilla liikennevälineillä matkustaminen vaatisi enemmän vaivannäköä. Koronan aikana automatkatkin tehtiin monesti yksin tai kaksin ja kimppakyytien käyttö väheni. Huippusuunnistukseen liittyy vahvasti kansainvälinen toiminta. Ulkomaan leirityksiin sekä kansainvälisiin kilpailuihin kuljetaan pääasiassa

lentokoneilla ja Ruotsiin myös laivoilla. Myös koko ajan kasvaneen suunnistusmatkailun päästöt on hyvä huomioida osana kokonaisuutta.

Hankinnoilla ja materiaalivalinnoilla on myös merkitystä hiilijalanjälkeä mietittäessä. Osittain hankinnoissa hyödynnetään jo yhteishankinta-ajattelua ja alueellisesti seurat tekevät yhteistyötä. Nämä yhteistyömallit olisi hyvä olla käytössä kaikkialla. Materiaalivalinnoissa ja hankintojen kilpailuttamisessa ja tekemisessä ei ole ohjeistuksia vastuullisista valinnoista eikä vastuullisuuden pohjautuvia hankintakriteerejä, vaan jokainen hankinnasta vastaava päättää itse millä perusteilla hankinnat tekee. Usein taloudelliset perusteet ovat pääasiallinen ja ensisijainen peruste.

Tästä ympäristövastuusuunnitelmasta erillisenä on käynnistynyt Hiiliviisas Jukola -hanke, jonka tavoitteena on tehdä mahdollisimman pienen hiilijalanjäljen omaava suurtapahtuma. Hankeen puitteissa määritetään Jukolan viestin hiilijalanjälki ensimmäistä kertaa. Tavoitteena on tuottaa toiminta- ja oppimismalli, jota voidaan hyödyntää jatkossakin Jukolassa sekä muissa vastaavanlaisissa tapahtumissa. Vaikka Hiiliviisas Jukola on erillinen tästä ympäristövastuusuunnitelmasta, on se linjassa tämän suunnitelman kanssa. Suunnistusliiton tavoite on kartoittaa muitakin osa-alueita, joista voisi aloittaa hiilijalanjäljen laskemisen ja seurannan osana ympäristövastuutyötä. Seurannalla pystytään toteamaan muutokset ja havainnoimaan onko suunta oikea.

Päätavoitteeksi asetettiin ilmastonmuutokseen vaikuttavien päästöjen vähentäminen Suomen Suunnistusliiton omassa toiminnassa. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 3) on esitetty taulukkomuodossa tärkeimmät osa-tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seurantakeinot.

Taulukko 3. Ilmastotyöhön ja päästöjen vähentämiseen liittyvät tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seuranta.

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Hiilijalanjäljen laskeminen toiminnan eri osa-alueilla	Kartoitetaan, mistä osa-alueista aloitetaan laskenta ja käynnistetään työ	Konkreettisia tuloksia hiilijalanjäljen suuruudesta
Liikenteen päästöjen vähentäminen	Hyödynnetään etäosallistumista erilaisissa liiton koulutuksissa ja tilaisuuksissa Kansallisten kilpailujen lähtöaikojen järjestäminen kimppekyytien mahdollistamiseksi (vapaasti valittavat lähtöajat) Kimppekyytien käyttöön kannustaminen esimerkiksi parkkimaksupolitiikalla tai pysäköinnin sijainnilla Suur tapahtumissa yhteiskuljetukset lähimmiltä asemilta/pysäkeiltä	Etäosallistujien määrän osuus / tapahtuma V.2024 selvitys, kuinka suuressa osassa kilpailuja, tapahtumia on otettu käyttöön edellä mainittuja keinoja
Lentomatkamistamisen aiheuttamien päästöjen vähentäminen vuositasolla	Maajoukkueilla pitkät ulkomaanleirit lyhyiden leirien sijaan Arvioidaan ja tuodaan esiin lentomatkamistamisen päästöjen kompensoimisen mahdollisuudet, myös ns. suunnistusmatkailun yhteydessä	Toteutuneet pitkät leiritykset Toteutuneet vaikuttamiskeinot liiton viestintävälineissä
Vastuulliset hankinnat kaikilla toiminnan tasoilla kestävästä ja ympäristöystävällisistä materiaaleista	Kannustetaan valitsemaan vastuullisia palkintoja kilpailuihin, esimerkiksi aineettomia palkintoja tai lähialueen tuotteita Selvitetään karttamateriaalien ympäristövaikutukset; onko säänkestävä muovipintainen kartta parempi kuin perinteinen karttamuovin käyttö Yhteishankinta-, uudelleenkäyttö- ja lainauskulttuurin vahvistaminen seurojen hankinnoissa (esim. ajanotto- ja leimauskalusto, kilpailuihin liittyvät muut hankinnat)	Seuratoimintakyselyssä asian huomiointi Karttaryhmän selvitys Seuratoimintakyselyssä asian huomiointi

6.4.3 Ympäristökasvatus ja -tietoisuus

Suomen Suunnistusliitolla on vahva asema nuorisotoiminnassa, joten ympäristökasvatuksen rooli on hyvä ottaa aktiiviseen tarkasteluun. Tällä hetkellä puhutaan ennemminkin luontokasvatuksesta, joka on luonnollinen osa seurojen nuorisotoimintaa.

Ympäristökasvatuksen merkitystä ja sen potentiaalia ei ole ehkä niin tiedostettu eikä huomattu. Ympäristökasvatuksen rooli koetaan kuitenkin merkitykselliseksi ja tunnustetaan, että siinä olisi kehitettävää. Ympäristöperiaatteiden laatiminen ja näkyväksi tekeminen haluttiin tuoda tämän osion alle osana ympäristötietoisuuden lisäämistä.

Päätavoitteeksi määriteltiin luonto- ja ympäristökasvatuksen olevan tietoinen osa suunnistusta – yksi lajin vetovoimatekijöistä. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 4) on esitetty taulukkomuodossa tärkeimmät osa-tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seurantakeinot.

Taulukko 4. Luonto- ja ympäristökasvatukseen liittyvät tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seuranta.

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Ympäristö- ja luontokasvatuksen tekeminen näkyväksi Suunnistusliiton alaisessa toiminnassa	<p>Liiton nykyisten nuorisotoiminnan koulutusmateriaalien tarkastelu ympäristö- ja luontokasvatuksen näkökulmasta</p> <p>Vuosittaisessa ohjaajatapaamisessa ympäristökasvatus yhtenä teemana</p> <p>Ohjaajakoulutusten ja suunnistuskoulujen sisältöjen muokkaus tarvittaessa</p> <p>Urlus-säätiön tuella toteutettavassa viestinnässä ympäristökasvatus mukana</p>	<p>Toteutuneet tapahtumat</p> <p>Päivitetyt sisällöt</p> <p>Näkyvyyden kasvaminen markkinoinnissa ja viestinnässä</p>
Ympäristöperiaatteiden määrittely	Käynnistetään ympäristöperiaatteiden määrittelytyö	Ympäristöperiaatteet on määriteltä ja ovat selkeästi löydettävissä

6.4.4 Sidosryhmätyö

Sidosryhmäyhteistyöllä voidaan saavuttaa tehokkaasti vaikuttavia tuloksia ympäristöasioissa. Niin yhteistyökumppaneiden, maanomistajien, muiden urheiluliittojen ja muiden järjestöjen kanssa yhteisten tavoitteiden asettaminen ja työstäminen tarjoaa hyvän mahdollisuuden vauhdittaa Suomen Suunnistusliiton ympäristöasioita eteenpäin.

Suunnistusliiton alla toimii jäsen seurat, jotka mahdollistavat harrastamisen ja lajiharjoittelun sekä järjestävät kilpailuita, tapahtumia ja kuntosuunnistusta. Jotta Suunnistusliitto pääsee tekemään vaikuttavia toimia ympäristövastuun saralla, on sen saatava myös seurat mukaan yhteisiin tavoitteisiin. Liitolla ei ole määräävää roolia suhteessa jäsenseuroihin, vaan liiton rooli on pääasiassa ohjaava ja suosituksia antava. Jotta seurat yhtyvät liiton toimiin ympäristövastuun tehostamiseksi, on seuroille annettava siihen riittävä tuki.

Päätavoitteeksi määriteltiin suunnistusliiton tekevän aktiivisesti sidosryhmiensä kanssa ympäristövastuullista toimintaa. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 5) on esitetty taulukkomuodossa tärkeimmät osa-tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seurantakeinot.

Taulukko 5. Ympäristövastuuseen liittyvän sidosryhmätyön tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit ja seuranta.

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Yhteistyön tiivistäminen maanomistajien ja metsästysoikeuksien haltijoiden kanssa	Selvitetään maanomistajien suhtautuminen suunnistamiseen omistamallaan metsämailla	Tulokset uutisoidaan mediassa ja liiton viestintäkanavissa
Liiton kumppanitoiminta on vastuullista	Toteutetaan kumppaneiden kanssa vastuullisia tekoja vuosittain	Roskakeräyspäivä, "Metsäparlamentti" Jukolan yhteydessä
Metsien virkistyskäyttöön vaikuttavan lainsäädännön seuranta ja muutoksiin vaikuttaminen	Yhteistyö vastaavien järjestöjen kanssa (Suomen Latu, Suomen Partiolaiset ja 4H)	Ulkoilufoorumin kokoukset, Suomen metsäyhdistyksen vuosikokoukset
Tuetaan seurojen ympäristövastuutyötä	Tarjotaan seuroille ohjeistusta ja suosituksia ympäristövastuun lisäämiseksi	Seuratoimintakyselyssä teeman huomiointi

7 Hiilijalanjäljen laskennan pohjustaminen Suomen Suunnistusliitolle

Osana ympäristövastuusuunnitelman laatimista koostettiin pohjatyötä Suomen Suunnistusliiton hiilijalanjäljen laskentaa varten. Hämeen ammattikorkeakoulun Kestävän kehityksen koulutusohjelman Ympäristöjohtamisen moduuli osui ajallisesti hyvin yhteen tämän työn kanssa ollen alkusyksystä 2022 ja tämän opinnäytetyön tekeminen yhdistettiin osittain osaksi kyseessä olevaa moduulia. Osana opinnäytetyötä laadittiin lyhyt luento opiskelijoille perusasioista liittyen hiilijalanjälkeen ja sen laskemiseen sekä tehtävänanto.

Luennolla käytiin läpi lyhyesti hiilijalanjäljen perusteet ja laskentaan liittyvät olennaiset seikat. Lisäksi taustoitettiin tehtävänanto nimenomaan Suomen Suunnistusliitolle eli esiteltiin toimeksianto ja opinnäytetyön prosessin etenemistä. Tehtävänanto käytiin läpi ja esiteltiin, mitä tehtävällä tavoitellaan. Opiskelijoiden tehtävänä oli tutustua erilaisiin valmiisiin hiilijalanjätkilaskureihin, joista osa oli annettu valmiiksi tehtävänannossa. Lisäksi tiimien tuli tutustua Suomen Suunnistusliiton toimintaan ja sen pohjalta miettiä hiilijalanjäljen laskennan tavoitetta, rajausta ja mitä lähtötietoja tarvitaan, jotta valittu tavoite saadaan toteutettua. Opiskelijatiimeille annettiin vapaat kädet pohtia, millainen rajausta kannattaisi tehdä, kun urheiluliitto aloittaa hiilijalanjäljen laskennan. Tehtävänannon yhteydessä keskusteltiin myös kompensoinnista eli keinoista hyvittää omia päästöjä, mikä nousi esiin myös Suomen Suunnistusliiton kanssa käydyissä keskusteluissa. Tiimit saivat ottaa tähän kantaa, jos halusivat.

Tiimit saivat viikon aikaa hankkia tietoa ja koostaa niistä tehtävänantoa vastaavat tiedot sekä tehdä niistä visuaalinen esitys. Kaksi tiimeistä ei päässyt tehtävien purkuluennolle, joten he tekivät omasta ehdotuksestaan videopalautukset. Töiden valmistuttua tiimien esittäessä ne, heräsi ajatus, josko työt saisi sellaisenaan jakaa Suomen Suunnistusliiton käyttöön. Jokainen tiimi antoi tähän kirjallisen luvan, joten liitto sai kymmenen ehdotusta mistä ja miten aloittaa hiilijalanjäljen laskenta.

Useampi tiimi esitti ajatuksen aloittaa hiilijalanjäljen laskenta huippusuunnistuksen osa-alueesta erityisesti suunnistuksen osalta tai rajaten laskenta pelkästään ulkomailla tapahtuvaa toimintaa koskevaksi. Esityksissä tuotiin esiin myös ajatus, että laskenta olisi

kopioitavissa melko yksinkertaisesti siitä myös hiihto- ja pyöräilysuunnistukseen, joissa eroa tulee erityisesti varusteiden päästöjen osalta. Yksi tiimi käytti Tsekin MM-kisoista saatuja tietoja esimerkkinä ja teki laskennan Hiilifiksu-järjestön laskurilla. Vuosittain järjestettävä Suunnistusseminaari olisi myös yksi mahdollinen, selkeästi rajattu tapahtuma, josta aloittaa liiton hiilijalanjäljen laskenta. Yhtenä laskennan rajauksena nostettiin myös ehdotukseksi liiton alaiset kilpailut maajoukkue toiminnan lisäksi. Yksi tarkastelun kohde oli liikenteen päästöt, koska sen oletettiin aiheuttavan suurimmat päästöt. Sama oletamus tehtiin nykytilan kartoituksessa. Liikenteen päästöjen laskentaan nostettiin esiin Suomen Ympäristökeskuksen ylläpitämä KULKURI-laskuri, jolla voidaan vertailla esimerkiksi linja-auton ja junan päästöjä. Myös OpenLCA-ohjelmiston käyttäminen nostettiin vaihtoehdoksi liikenteen päästöjä laskettaessa. Lisäksi yhtenä rajauksen kohteena ehdotettiin liiton tekemiä hankintoja, jotka pystyisi todennäköisesti rajaamaan helposti. Yksi tiimi oli tehnyt myös hyvän vertailun taulukkomuodossa kolmesta valmiista laskurista: Y-hiilari, Hiilifiksu ja WWF:n ilmastolaskuri. Hiilifiksu-laskuri osoittautui tässä ja muidenkin tiimien tarkasteluissa lähimmäksi valmiilta sopivuudeltaan, mutta useampi tiimi totesi samalla, että tarkempaa ja luotettavampaa laskentaa varten jokaista mittaria täytyisi hieman täydentää ja oleellista on tarkastaa käytettyjen päästökertoimien ajantasaisuus.

Esitysten lisäksi Suomen Suunnistusliitto sai lyhyen koosteen hiilijalanjäljen laskemisesta, mikä auttaa liittoa käynnistämään hiilijalanjäljenlaskentatyöt. Koosteessa tuotiin esiin lyhyesti hiilijalanjäljen laskennan perusteet pohjautuen opiskelijoille pidettyyn luento, esimerkkejä standardeista ja ohjeistuksista, linkki Hiilifiksu-järjestön verkkosivuille, ja useampi erilainen valmis laskuri. Laskureihin löytyi hyviä huomioita ja näkökulmia sekä yhteenvetoa opiskelijatiimien tekemistä esityksistä. Lisäksi nostettiin esiin Suomen Partiolaisten tekemät hiilijalanjälkilaskennan verkkosivut sekä Tapiolan Hongan tekemän laskennan verkkosivu, joista liitto pääsee arvioimaan, pystyvätkö he ottamaan mallia joistain näiden toimijoiden tekemistä valinnoista.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tämän toimeksiannon toteutuksessa hyödynnettiin olemassa olevaa teoria- ja tietopohjaa, jotta Suunnistusliitolle saatiin laadittua luotettava ja ajantasainen

ympäristövastuusuunnitelma vuosille 2023–2025. Työn tekeminen yhteistyössä Suomen Suunnistusliiton ympäristöryhmän ja toimitusjohtajan kanssa oli erittäin hedelmällistä ja tuotti paljon tärkeää tietoa suunnitelman laatimiseksi. Suomen Suunnistusliiton ympäristöryhmän, mukaan lukien toimitusjohtajan, ammattitaito ympäristöasioissa ammattiensa ja työhistoriansa kautta on suuri etu liitolle. Nyt laaditun ympäristövastuusuunnitelman tekoon ryhmä sitoutui hyvin ja siitä uskaltaa päätellä, että sama sitoutuminen kantaa myös suunnitelman toteutusvaiheeseen eikä suunnitelma jää pelkästään suunnitelmaksi ja pakolliseksi liitteeksi avustushakemukseen. Asetan kovan luottamuksen sille, että suunnitelmaa aletaan toteuttamaan olemassa olevien resurssien puitteissa. Ympäristöryhmästä huokui päättäväisyys nostaa Suomen Suunnistusliiton profiilia ympäristöasioiden edelläkävijänä myös konkreettisten tekojen kautta eikä pelkästään ihmisten mielikuvissa suunnistuksen ympäristöystävällisyydestä. Hiiliviisas Jukola -hanke toimii tässä varmasti myös hyvänä kirittäjänä. On tärkeää, että myös ne toimijat, jotka lähtökohtaisesti kuormittavat ympäristöä vähemmän kuin jotkin toiset toimijat, esimerkiksi jos verrataan suunnistusta autourheiluun, osallistuvat yhteisen haasteen taklaamiseen.

Ympäristövastuusuunnitelman toteutuksessa edettiin teoriaan pohjautuvien prosessikuvausten ja menetelmien kautta, jotta nyt laadittua ympäristövastuusuunnitelmaa voitaisiin pitää luotettavana, realistisena ja ajantasaisena. Ympäristöryhmän jäsenet sitoutuivat prosessiin ja tietoa saatiin kerättyä hyvin. Tämä ei ollut ensimmäinen kerta, kun tein haastattelu- ja kyselytutkimusta sekä vedin työpajaa, joten ainakaan tietyn tason kokemuksen puutteesta ei työn luotettavuus ole kärsinyt. Suunnitelmaa laadittaessa selvitettiin Suomen Suunnistusliiton toimintaympäristöä ja sidosryhmiä, ympäristöasioiden nykytilaa ja ympäristövastuuseen vaikuttavaa lainsäädäntöä. Nykytilan kartoituksessa ei tehty erikseen sidosryhmäkyselyä, koska samanaikaisesti liitolla oli käynnissä toinen opinnäytetyöprosessi, jossa yhtenä osa-alueena tehtiin liiton alaisille seuroille kysely liittyen pitkälti ympäristöasioihin. Tämän työn sidosryhmäosio jäi ympäristöryhmän tietojen varaan, joten viimeistään suunnitelman päivivityön yhteydessä olisi hyvä tehdä kattava sidosryhmäkysely.

Nykytilan kartoitus nosti esiin vaikutuksiltaan eritasoisia Suunnistusliiton toimintojen ympäristönäkökohtia, joista osalla on positiivisia ympäristövaikutuksia ja osalla negatiivisia

ympäristövaikutuksia. Kirjallisuudessakin nousee laajasti esiin päästöjen olevan urheilussa yksi suurimmista päästölähteistä ja sama oletus voidaan tehdä Suomen Suunnistusliiton osalta nykytilan kartoituksen pohjalta jo ennen päästölaskentojakausta. Lohdullista on se, että oikeastaan jokaiseen nyt tunnistettuun ympäristönäkökohtaan liitto voi vaikuttaa joko suoraan omassa toiminnassaan tai ohjaavan vaikutuksensa kautta. Työskentelyprosessin kautta löytyi myös useita keinoja, joilla Suomen Suunnistusliitto voi parantaa ympäristövastuullisuuttaan.

Suomen Suunnistusliitolla on selkeästi halu tarttua aktiivisemmin ympäristöasioihin ja kannustaa myös sidosryhmiään, erityisesti suunnistusseuroja tekemään samoin. Toive tulla edelläkävijäksi nousi esiin, eikä se ole mahdotonta toteuttaa, kunhan nyt laadittua ympäristövastuusuunnitelmaa aloitetaan toteuttaa aktiivisesti. Suomen Suunnistusliitto tekee nyt jo paljon positiivista työtä ympäristöasioiden eteen ja jatkossa voisi harkita myös hiilikädenjäljen määrittämistä, jotta jo tehtävää hyvää työtä saataisiin korostettua. Ympäristökasvatukseen panostamisella pystyttäisiin lisäämään sitä hyvää, mitä liiton alla jo tehdään niin luontoympäristön kuin kestävien arvovalintojenkin osalta.

Tulevaisuudessa tulee olemaan ja nyt on jo muitakin ympäristöjälkimitareita, esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen ja vesivastuullisuuteen liittyen ja siinä olisi Suunnistusliitolla hyvä paikka tarttua edelläkävijän rooliin. Seuraamalla ympäristövastuukentän etenemistä ja kehittymistä sekä tarttumalla rohkeasti uusiin haasteisiin, pystytään tuomaan lisäarvoa myös omalle toiminnalle. Koska suunnistus kaikkine lajeineen poislukien sprinttisuunnistus tapahtuu pääasiassa luontoympäristössä, on luonnonmonimuotoisuuden säilyttäminen oleellista myös suunnistuksen näkökulmasta.

Nyt laadittu ympäristövastuutyö on tehty yhteistyössä Suomen Suunnistusliiton toimitusjohtajan sekä liiton ympäristöryhmän kanssa. Yhteistyö ja vuorovaikutus suunnitelman laadintaprosessin aikana on oleellista, jotta toimeksiantajan edustajat saadaan osallistamisen kautta sitoutettua laadittavaan vastuullisuussuunnitelmaan. Sitoutuminen jo laadintavaiheessa edesauttaa sitoutumisen jatkumista myös toteutusvaiheeseen. Laaditun suunnitelman tulee olla sellainen, että toimeksiantaja, Suomen Suunnistusliitto, voi sen hyväksyä ja kuvainnollisesti allekirjoittaa omanaan. Tämä näkyy esimerkiksi tavoite ja

toimenpiteet -taulukkoissa, joihin yleensä kirjataan mittareiden lisäksi myös aikataulu tavoitteen saavuttamiselle. Tähän ympäristövastuusuunnitelmaan haluttiin kuitenkin jättää aikataulu vielä koko suunnitelman voimassaolon alle eli yleisesti vuosille 2023–2025, osittain koska liiton toimintasuunnitelma vuodelle 2023 oli jo laadittu ja hyväksytty. Nyt valittu aikataulumuotoilu antaa tilaa muokata aikataulua toimintasuunnitelman rajoissa jo ensimmäisenä vuotena eikä mikään estä laatimasta jatkossa vuosille 2024–2025 tarkempia aikataulutavoitteita.

Hiilijalanjäljen laskennan pohjatyöt jäivät toimeksiannossa hieman vähemmälle huomiolle ympäristövastuusuunnitelman ollessa toimeksiannon keskiössä ja tärkein osa koko toimeksiantoa. Esimerkiksi liiton saama kooste sisältää perustietoa ja esimerkkejä, joita voi lähteä tarkemmin tarkastelemaan, mutta on lopulta vain pintaraapaisu hiilijalanjäljen laskentaan. Suomen Suunnistusliitolle suositeltiin työn jatkamista päästöjen laskennan osalta esimerkiksi uutena opinnäytetyönä tai päättötöyönä joko jatkaen yhteistyötä Hämeen ammattikorkeakoulun tai jonkun muun korkeakoulun kanssa. Tarjolla on myös runsaasti erilaisia konsulttitoimistoja, jotka tarjoavat apuaan ja tuotteitaan päästölaskentaan.

Suomen Suunnistusliitolta saadun palautteen perusteella annettu toimeksianto, ympäristövastuusuunnitelma, on tehty kokonaisuudessaan hyvin.

Ympäristövastuusuunnitelman laadinta valmistui sovitussa aikataulussa ja on osa laajempaa Suunnistusliiton vastuullisuusohjelmaa, jota myös edellytetään valtionavun myöntämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta. Saadussa palautteessa tuodaan esiin myös, miten työn tekijä on toiminut kiitettävän omatoimisesti työstäessään ympäristövastuusuunnitelmaa Suunnistusliiton ympäristöryhmän ohjauksessa. Valitut menet, erityisesti työpaja, joka osallisti ympäristöryhmäläisiä aktiivisesti, sai erinomaisen arvion. Lopullisen ympäristövastuusuunnitelman visuaalisuus sai arvion ”hyvännäköinen ja tasapainoinen kokonaisuus”. Lopuksi tilaajan palautteessa todetaan työn tulleen aitoon tarpeeseen ja työ täyttää suunnitelmalle asetut tavoitteet erinomaisesti.

Työn tekijänä olen erittäin tyytyväinen saamaani palautteeseen, koska toimeksiannossa oli kyse omien opintojeni lisäksi ja ehkä jopa tärkeämpänä asianmukaisen ja tarpeeseen aidosti ja hyvin tehdyn ympäristövastuusuunnitelman laatiminen. Tässä tämä työ onnistui hyvin.

Koska tämä oli ensimmäinen laatimani vastuullisuussuunnitelma, parannettavaa löytyy varmasti ja kehittyminen vastuullisuusasioissa on vasta päässyt käyntiin. Lähtötilanne tähän kehitykseen on kuitenkin hyvä tämän toimeksiannon onnistuessa. Itse opinnäytetyön laatimisprosessi venyi henkilökohtaisista syistä ja todennäköisesti vaikutti myös hieman opinnäytetyön sisällölliseen lopputulokseen. Toimeksianto, ympäristövastuusuunnitelma, valmistui kuitenkin ajallaan ja se on tärkeintä.

Lähteet

Asetus talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla 157/2017.

<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170157>

Behm, K., Husgafvel, R., Hohenthal, C., Pihkola, H. & Vatanen, S. (2016). *Carbon handprint – Communicating the good we do*. [kuva] Research report. VTT.

https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Carbon_handprint.pdf

Camilleri, M. A. (2017). *Corporate sustainability, social responsibility and environmental management – An introduction to theory and practice with case studies*. University of Malta. Springer International Publishing AG.

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani, S. (2020). *Ympäristökasvatus – Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.

Dufva, M. (2020). Talousjärjestelmä etsii suuntaansa. *Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162*. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/12/megatrendit-2020.pdf>

Dufva, M. & Rekola, S. (2023). Talouden perusta rakoilee. *Megatrendit 2023 – Ymmärrystä yllätysten aikaan. Sitran selvityksiä 224*.

https://www.sitra.fi/app/uploads/2023/01/sitra_megatrendit-2023_ymmarrysta-yllatysten-aikaan.pdf

Euroopan Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. [https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:31992L0043&from=ES)

[content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:31992L0043&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:31992L0043&from=ES)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY, luonnonvaraisten lintujen suojelusta. [https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=DE)

[content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=DE](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=DE)

European Commission. (2022). *Corporate sustainability due diligence*.

https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/corporate-sustainability-due-diligence_en

- Hiilineutraalisuomi. (2022). *Yritykset*. <https://www.hiilineutraalisuomi.fi/fi-fi/ilmastotyoyritysyhteistyoyritykset>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (2021). Haastattelut. Teoksessa J. Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>
- Ilmastolaki 423/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220423>
- Innokylä. (n.d.). *Learning café eli oppimiskahvila*. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>
- International Orienteering Federation. (n.d.). *National Federations*. <https://orienteering.sport/iof/governance-and-organisation/national-federations/>
- IPCC. (2023). *Urgent climate action can secure a liveable future for all*. IPCC Press Release. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/press/IPCC_AR6_SYR_PressRelease_en.pdf
- Juutinen, S. (2016). *Strategisen yritysvastuun käsikirja*. Talentum Pro.
- Jätelaki 646/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110646>
- Kestävähelys. (n.d.). *Kestävän kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030*. [kuva] <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>
- Laininen, E. (1999). *Suomen Suunnistusliiton ympäristöjärjestelmän kehittäminen*. Teknillinen korkeakoulu. Helsinki.
- Laki puolustusvoimista 551/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070551>
- Liappis, H., Pentikäinen, M. & Vanhala, A. (2019). *Menesty Yritysvastuulla – Käsikirja kokonaisuuteen*. Edita Publishing Oy.
- Luonnonsuojeluasetus 160/1997. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970160>

Luonnonsuojelulaki 9/2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2023/20230009>

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Metsästyslaki 615/1993. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930615>

Muinaismuistolaki 295/1963. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

Niskala, M., Tarna-Mani, K., Puroila, J. & Pajunen, T. (2019). *Yritysvastuu – Raportointi ja laskentaperiaatteet*. ST-Akatemia Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.). *Liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustus*. Haettu 4.4.2023 <https://okm.fi/-/liikuntaa-edistavien-jarjestojen-yleisavustus>

Pajula, T., Vatanen, S., Behm, K., Grönman, K., Lakanen, L., Kasurinen, H. & Soukka, R. (2021). *Carbon handprint guide: V. 2.0 Applicable for environmental handprint*. VTT Technical Research Centre of Finland.

https://www.vttresearch.com/sites/default/files/pdf/publications/2021/Carbon_handprint_guide_2021.pdf

Posintra. (n.d.). *Hiiliviisas Jukola*. <https://posintra.fi/hanke/hiiliviisas-jukola-hanke/>

Sarkkinen, S. (2017). Mitä ympäristökasvatus on? *Ympäristökasvatus-lehti 2/2017*.

<https://feesuomi.fi/lehti/mita-ymparistokasvatus-on/>

Siitonen, S. (2018). *Miten laskea hiilijalanjalkia?* <https://clc.fi/fi/2018/03/12/miten-laskea-hiilijalanjalkia/>

Siitonen, S. (2022a). *Miten hiilijalanjalki lasketaan?*

<https://www.openco2.net/fi/artikkelit/miten-hiilijalanjalki-lasketaan>

Siitonen, S. (2022b). *Miksi hiilikädenjalki kannattaa määrittää?*

<https://www.openco2.net/fi/artikkelit/miksi-hiilikadenjalki-kannattaa-maarittaa>

Sitra. (n.d.-a). *Tulevaisuussanasto. Hiilijalanjalki*.

<https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/hiilijalanjalki/>

Sitra. (n.d.-b). Tulevaisuussanasto. *Hiilikädenjälki*.

<https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/hiilikadenjalki/>

Sitra. (n.d.-c). *Kiertotalous urheilussa*. <https://www.sitra.fi/hankkeet/kiertotalous-urheilussa/>

Suomen Olympiakomitea. (n.d.-a). *Urheilun ympäristövastuuverkosto*.

<https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/vastuullisuus/ymparisto-ja-ilmasto/urheilun-ymparistovastuu-verkosto/>

Suomen Olympiakomitea. (n.d.-b). *Jäsenet*.

<https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/suomen-olympiakomitea-ry/jasenet/>

Suomen Olympiakomitea. (2019). *Olympiakomitean julkaisema KEKE-koutsi ohjaa urheiluseuroja ympäristövastuullisiin valintoihin*.

<https://www.olympiakomitea.fi/2019/01/07/olympiakomitean-julkaisema-keke-koutsi-ohjaa-urheiluseuroja-ymparistovastuullisiin-valintoihin/>

Suomen Olympiakomitea. (2022a). *Ympäristövastuu on osa fiksua seura-arkea*.

<https://www.olympiakomitea.fi/2022/01/27/ymparistovastuu-on-osa-fiksua-seura-arkea/>

Suomen Olympiakomitea. (2022b). *Urheilun suositukset energiansäästöön*.

<https://www.olympiakomitea.fi/2022/10/03/urheilun-suositukset-energiansaastoon/>

Suomen Partiolaiset. (n.d.). *Partion hiilijalanjälki* [kuva]. [https://www.partio.fi/suomen-](https://www.partio.fi/suomen-partiolaiset/partiofaktat/kestava-kehitys-partiossa/partion-hiilijalanjalki/)

[partiolaiset/partiofaktat/kestava-kehitys-partiossa/partion-hiilijalanjalki/](https://www.partio.fi/suomen-partiolaiset/partiofaktat/kestava-kehitys-partiossa/partion-hiilijalanjalki/)

Suomen Suunnistusliitto. (n.d.-a). *Liitto*. <https://www.suunnistusliitto.fi/liitto/>

Suomen Suunnistusliitto. (n.d.-b). *Suunnistuksen lajimuodot*

<https://www.suunnistusliitto.fi/liitto/suunnistuksen-lajimuodot/>

Suomen Suunnistusliitto. (n.d.-c). *Valmennusjärjestelmä*.

<https://www.suunnistusliitto.fi/huippu/valmennusjarjestelma/>

Suomen Suunnistusliitto. (n.d.-d). *Strategia 2025*.

<https://www.suunnistusliitto.fi/system/wp-content/uploads/2021/02/Suunnistuksen-strategia-2025.pdf>

Suomen Suunnistusliitto. (n.d.-e). *Ympäristön huomioiminen*.

<https://www.suunnistusliitto.fi/liitto/eettiset-reitinvalinnat/ymparisto/>

Suomen Suunnistusliitto. (2023). *Suomen Suunnistusliiton ympäristövastuusuunnitelma*.

https://www.suunnistusliitto.fi/system/wp-content/uploads/2023/01/SSL-Ymparistovastuusuunnitelma-01_2023-web.pdf

Suomen YK-Liitto. (n.d.). *Kestävän kehityksen tavoitteet* <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys>

Taalas, P. (2021). *Ilmastonmuutos ilmatieteilijän silmin*. Tammi

Tieliikennelaki 729/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180729>

Valtioneuvosto. (n.d.). *Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma*

vuoteen 2035. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/kansallinen-luonnon-monimuotoisuusstrategia-lausunnoille-luontokato-pysaytettava-vuoteen-2030-mennessa>

Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus, Jyväskylä.

Yksityistielaki 560/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180560>

Ympäristöministeriö. (n.d.). *Pariisin ilmastopimus*. <https://ym.fi/pariisin-ilmastosopimus>

Ympäristöministeriö. (2023). *Mitä on kestävä kehitys?* <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Ympäristönsuojeluasetus 713/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140713>

Ympäristönsuojelulaki 527/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140527>

Liite 1. Suomen Suunnistusliiton ympäristövastuusuunnitelma

SUOMEN
SUUNNISTUSLIITON

YMPÄRISTÖVASTUU-
SUUNNITELMA

v.2023-2025

SISÄLLYS

-
- 1 Ympäristövastuusuunnitelman tavoite ja merkitys
  - 2 Nykytila
    - 2.1 Toimintaympäristö
    - 2.2 Sidosryhmät
    - 2.3 Ympäristöperiaatteet ja -ohjeet
    - 2.4 Viestintä
    - 2.5 Ympäristönäkökohtiin vaikuttava lainsäädäntö
  - 3 Tunnistetut ympäristönäkökohdat, tavoitteet ja toimenpiteet
    - 3.1 Luontoympäristön suojeleminen
    - 3.2 Ilmastotyö
    - 3.3 Ympäristökasvatus ja -tietoisuus
    - 3.4 Sidosryhmätyö
  - 4 Ympäristövastuusuunnitelman toteuttaminen
-

1 YMPÄRISTÖVASTUUSUUNNITELMAN TAVOITE JA MERKITYS

Nyt laaditun ympäristövastuusuunnitelman tavoitteena on vastata Suomen Suunnistusliiton tarpeeseen tunnistaa omien toimintojensa ympäristövaikutukset ja tehdä ne näkyväksi. Näin saadaan asetettua tavoitteita, joilla Suunnistusliiton alaisten toimintojen kielteisiä vaikutuksia ympäristöön pystytään jatkuvasti pienentämään sekä löytämään lisää keinoja vaikuttaa positiivisesti ympäristöön. Suunnistusliiton strategiaan on kirjattu, että ilmastohaasteeseen tartutaan ennakkoluulottomasti ja siihen osaltaan nyt laadittu ympäristövastuusuunnitelma myös vastaa.

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen koskettavat kaikkia ja niiden merkitys kasvaa yhteiskunnassa. Resurssien ylikulutus, materiaalien saatavuushaasteet ja jäteongelma ovat yhteisiä haasteita, joihin on tärkeää tarttua.

Tämän suunnitelman tarkoituksena on ollut tarkastella Suunnistusliiton toimintaa eri näkökulmista. Näin löydetään tärkeimmät ympäristönäkökohdat, joiden kautta saadaan aikaan vaikuttavia tekoja.

Suunnistusliiton strategiassa on kuvattu lajin arvopohjaa, josta kumpuaa myös vastuun ottaminen ympäristöasioista. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, yhdessä toimiminen ja rohkeasti uuden kokeileminen sekä luonnon ja ympäristön kunnioittaminen ohjaavat tämänkin ympäristövastuusuunnitelman toteuttamista.

YK:n asettamat kestävän kehityksen tavoitteet ohjaavat myös ympäristövastuutyötä huomioimalla energia-asiat, luontoympäristön hyvinvoinnin ja kestävän käytön, puhtaan veden, ilmastomuutoksen ja vastuullisen kuluttamisen. Kaikkiin näihin teemoihin pystytään tarttumaan myös Suunnistusliiton toiminnassa.

2 NYKYTILA

Suunnistusliiton ympäristöasioiden nykytilaa kartoitettiin syksyn 2022 aikana ja kartoituksen pohjalta laadittiin suunnitelma vuosille 2023–2025.

2.1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Suunnistus lajina mielletään hyvin ympäristöasiat huomioonottavaksi. Suunnistusliitolla ja suunnistajilla on vahva luonto- ja ympäristöarvopohja, joka ohjaa toimintaa luontoympäristössä. Ympäristön kunnioittaminen on vahvana lajikulttuurissa.

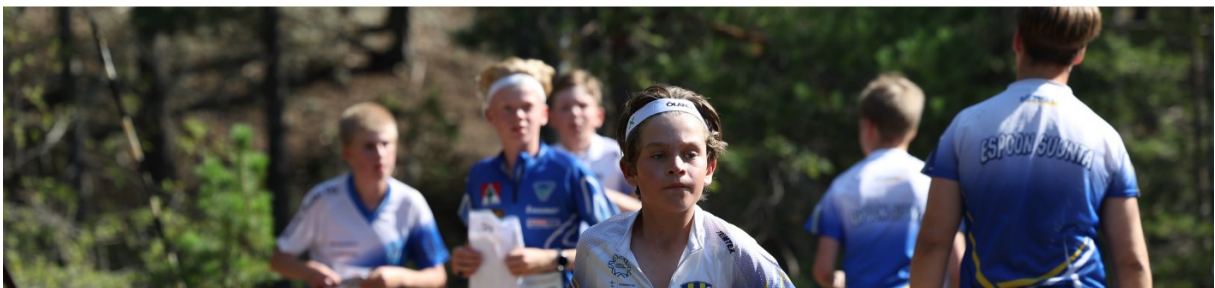
Lähempi tarkastelu osoittaa, että myös Suunnistusliitolla on vielä sellaisia kehittämiskohteita, joiden eteen halutaan tehdä töitä, jotta suunnistus lajina on tulevaisuudessakin aidosti ympäristötietoinen, ympäristönäkökohdat huomioiva ja edelläkävijä ympäristö- ja ilmastoasioissa.

Kaikki mahdollisuudet tähän ovat olemassa, koska suunnistajien tahtotila säilyttää pääasiallinen konkreettinen toimintaympäristö eli luontoympäristö hyvinvoivana, on vahva. Siksi on erityisen tärkeää, että liitto tunnistaa omat ympäristövaikutuksensa ja toimintansa merkityksen ympäristön näkökulmasta.

Suunnistuksen lajimuotoja ovat suunnistus sekä hiihto-, pyörä- ja tarkkuussuunnistus. Suunnistukseen on kehitetty omaksi lajikseen sprinttisuunnistus, joka tapahtuu urbaanissa kaupunkiympäristössä. Pääosin suunnistus sekä hiihto-, pyörä- ja tarkkuussuunnistus tapahtuvat kuitenkin metsä- ja luontoympäristössä.

Suunnistusliitto toimii niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Yhteistyö Pohjoismaiden suunnistusliittojen ja kansainvälisen suunnistusliiton sekä muiden maiden suunnistusliittojen kanssa on osa liiton toimintaa.

Huippusuunnistuksen toimintakenttä on hyvin kansainvälinen arvokilpailujen ja usein leirityksenkin tapahtuessa ulkomailla. Määrällisesti suurin osa liiton alaisesta toiminnasta painottuu kuitenkin Suomessa tapahtuvaan toimintaan.

Suunnistusliiton alla on huippu-urheilijoita, aktiiviharrastajia sekä kuntorasteilla käyviä ei-aktiiviharrastajia. Suunnistajien ikäjakauma on lapsesta ikääntyneeseen, joten suunnistus lajina koskettaa hyvin monipuolista osaa väestöstä. Suunnistusta harrastetaan laajasti koko maassa ja maantieteelliset erot alueissa on hyvä huomioida, kun ympäristövastuusuunnitelmaa aletaan toteuttaa käytännössä.

Suunnistusliiton toiminta jakautuu huippusuunnistukseen, tapahtumiin, nuorisotoimintaan, markkinointiin ja viestintään sekä hallintoon. Hallinnon alle kuuluu mm. liiton toimisto Helsingissä Sporttitalolla, jossa toimii yhteensä 60 urheilujärjestöä sekä muita urheilua lähellä olevia toimijoita. Liitossa työskentelee noin 15 henkilöä ja toiminnan tukena on useita vapaaehtoisista koostuvia työryhmiä.

Suunnistusliiton jäsen seurat järjestävät harrastusmahdollisuudet sekä kilpailuita ja

tapahtumia. Suunnistuksen harrastajia on Suomessa n. 50–60 000, joista n. 10 000 on lisenssin omaavaa suunnistajaa.

Suunnistusliitto toimii myös suunnistajien etujärjestönä mm. liikunta- ja ympäristöpolitiikassa ja esimerkiksi jokamiehenoikeuksien vaaliminen on oleellista lajin toimintaedellytysten näkökulmasta. Jokamiehenoikeudet ovat suunnistustoiminnan perusta ja ne antavat jokaiselle ympäristössä kulkijalle oikeuksia, mutta myös velvollisuuksia. Kilpailuiden sekä muiden suunnistustapahtumien järjestäminen ei kuitenkaan kuulu jokamiehenoikeuksien piiriin, vaan näihin täytyy aina hakea lupa.

Koska suunnistajien pääasiallinen toimintaympäristö on metsä- ja luontoympäristö, on lajin ja kaikkien lajin harrastajien ja huippu-urheilijoiden etu noudattaa jokamiehenoikeuksia ja näin pitää huolta osaltaan, että tämä ainutlaatuinen järjestelmä toimii jatkossakin.

2.2 SIDOSRYHMÄT

Suomen Suunnistusliiton tärkeimpiä sidosryhmiä ovat jäsen seurat, maanomistajat, Suomen Olympiakomitea, kansainvälinen suunnistusliitto ja yhteistyökumppanit. Muita tärkeitä sidosryhmiä ovat muiden maiden suunnistusliitot, muut urheilujärjestöt, Suomen Partiolaiset ja Suomen Latu sekä Ulkoilufoorumi, muut järjestöt, kunnat sekä metsästysseurat.

Suunnistusliiton ympäristöryhmälle tehtyjen haastatteluiden mukaan sidosryhmiltä on noussut esiin Suunnistusliiton ympäristövastuuseen tarttuminen ja konkreettisten tekojen tekeminen. Suunnistuksessa esimerkiksi karttamateriaalit, karttamuovien käyttö, maaston kuluminen ja luonnon suojeleminen ovat nousseet esiin sidosryhmien odotuksissa.

Maanomistajat odottavat ja olettavat, että maaston kuluminen pyritään minimoimaan eikä maastoon jää roskia sekä mahdolliset ympäristöön aiheutetut jäljet korjataan tai korvataan.

Aika ajoin nousee esiin myös pesintärauhan turvaaminen keväällä niin linnuille kuin muillekin lajeille.

Suunnistusliitolla ei ole laadittuna suosituksia ympäristöasioissa sidosryhmiä kohtaan tai esimerkiksi hankintoja tehtäessä, koska hankinnat ovat pääasiassa mittakaavaltaan melko pieniä. Toki esimerkiksi yhteistyökumppanit ovat sellaisia, joiden arvopohja kohtaa Suunnistusliiton arvopohjan ja yksittäinen suunnistuksen toimija voi hankinnoissa painottaa vastuullisuutta, mutta yleisiä suosituksia tai ohjeita ei ole laadittu.

Jäsenseurojen oletetaan toimivan liiton kanssa samojen luontoarvojen mukaisesti ja vastuullisesti ympäristö huomioiden. Kilpailuiden järjestämisessä seuroilta edellytetään toimimista vastuullisesti ja ohjeistusten mukaisesti.

2.3 YMPÄRISTÖPERIAATTEET JA -OHJEET

Vuosille 2021-2025 laaditussa voimassa olevassa strategiassa Suunnistusliiton arvoihin on kirjattu luonnon ja ympäristön kunnioittaminen. Vastuullisuustavoitteisiin on määritelty ympäristö ja ilmasto sekä kirjattu Suunnistusliiton tarttuvan ilmastohaasteeseen ennakkoluulottomasti. Siihen tämän ympäristövastuusuunnitelman laatiminen on tärkeä askel yhdessä Hiiliviisas Jukola -hankkeen (ks. luku 3.2 Ilmastotyö) kanssa.

Varsinaisia ympäristöperiaatteita ei ole kirjattu erikseen, mutta osana nyt käynnistyvää ympäristövastuutyötä laaditaan ajantasaiset ympäristöperiaatteet Suunnistusliitolle.

Rooli ympäristö- ja ilmastoasioissa on liiton oman arvion perusteella perustason suorittaja. Liitolla on halu, valmiudet ja suunta tulla edelläkävijäksi. Tämän ympäristövastuusuunnitelman laatiminen ja toteutuksen käynnistäminen ovat siitä hyvä esimerkki.

Koska suunnistus lajina linkittyy vahvasti luontoympäristöön, on suunnistajiin ja lajiin sisäankirjoitettu jo vahva kunnioitus luontoa ja ympäristöä kohtaan. Esimerkiksi roskaamattomuus ja vahvat luontoarvot sekä luontorakkaus ovat olemassa. Muun muassa kisojen järjestämisessä, reittisuunnittelussa ja viikoittaisissa harjoituksissa huomioidaan ympäristön tärkeät arvot ja pyritään toimimaan luontoa kunnioittaen.

Ympäristöohjeet kilpailuiden järjestäjälle on laadittu vuonna 2016 ja ne ovat pääsääntöisesti käytössä. Ohjeistus ohjaa kaiken kokoisten kisojen järjestämistä ja toimii muistilistana. Moni asia on siirtynyt jo osaksi käytäntöä ja suunnistuksen vahvan luontoarvopohjan ansiosta on itsestäänselvyksiä suunnistajille.

2.4 VIESTINTÄ

Tällä hetkellä liiton ympäristövastuuasioista viestiminen ei ole kovin aktiivista. Kun tämän suunnitelman tavoitteita viedään toteutusasteelle, kiinnitetään huomiota myös ympäristöviestintään, jotta tavoitetaan seuratoimijat ja mahdollisimman laajasti myös harrastajat.

Ympäristövastuuasioista viestiminen tavoitellaan saatavaksi sisäänrakennetuksi osaksi viestintää ja markkinointia.

Koska suunnistus tapahtuu pääasiassa luontoympäristössä, on liitolla hyvä mahdollisuus viedä ympäristötietoisuutta

eteenpäin myös suunnistusta seuraavien parissa eli kaikkien niiden ei-suunnistajien, jotka seuraavat suunnistusta medioista tai paikan päällä.

Aktiivisesti omasta ympäristövastuullisuudesta viestimällä pystytään antamaan hyvää esimerkkiä, näyttämään konkretiassa liiton ympäristöarvopohjaa liiton ulkopuolelle sekä kannustamaan muitakin toimimaan ympäristön hyvinvoinnin ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen eteen.

2.5 YMPÄRISTÖNÄKÖKOHTIIN VAIKUTTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Lait ja asetukset ohjaavat osaltaan toimimaan ympäristön näkökulmasta vastuullisesti. Luonnonsuojelulaki (1996/1096) ja -asetus (1997/160) sekä suojelualueiden perustamissäädökset kuin myös ympäristönsuojelulaki (2014/527) ja -asetus (2014/713) asettavat raamit ympäristössä toimimiselle myös urheilussa.

EU-direktiivit, kuten luonto- ja lintudirektiivi ohjaavat kansallista lainsäädäntöä ja sitä kautta myös Suunnistusliiton alaista toimintaa. EU:n biodiversiteettistrategiaa noudatteleva Suomen kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ohjaa myös osaltaan, miten luontoympäristö tulee huomioida.

Jokamiehenoikeudet eivät perustu lainsäädäntöön, vaan muodostuvat useiden eri lakien pykälien tulkinnoista. Jokamiehenoikeudet pohjautuvat myös siihen, että toimitaan niin, ettei mitään lakeja rikota. Maaston käyttöä ohjaa myös metsästyslaki (1993/615) ja puolustusvoimista annettu laki (2007/551), joiden perusteella on annettu liikkumisrajoituksia.

Luonnonsuojelu- ja metsästyslain lisäksi muinaismuistolaissa (1963/295) on lueteltu rauhoitettuja kohteita ja niiden esiintymiä, jotka tulee huomioida ratasuunnittelussa.

Lisäksi jätelaki (2011/646), paikalliset jätehuoltomääräykset ja asetus talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (2017/157) vaikuttavat erityisesti kilpailuiden ja suurten tapahtumien järjestämiseen ohjaamalla järjestämään jäteasiat asianmukaisesti.

Myös tieliikennelaki (2018/729) ja yksityistielaki (2018/560) ohjaavat erityisesti kilpailuihin liittyvää liikennöintiä (mm. pysäköiminen ja yksityisteiden käyttö). Ilmastolaki (2015/609) antaa suuntaviivoja kansallisesti ilmastotyöhön, joka koskettaa kaikkia toimijoita. Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999/132) saattaa osaltaan vaikuttaa maaston käyttöön.

3 TUNNISTETUT YMPÄRISTÖNÄKÖKOHDAT, TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Tärkeimmät ja niistä tunnistetut oleellimmat ympäristönäkökohdat on laadittu Suunnistusliiton ympäristöryhmän haastatteluista nousseiden asioiden, heille tehdyn kyselyn sekä työpajan pohjalta.

3.1 LUONTOYMPÄRISTÖN SUOJELEMINEN

Erityisesti suurissa kilpailutapahtumissa maaston kulumisen suosituimpien reittivalintojen osalta on yksi haaste. Tosin tutkimukset osoittavat siihen suuntaan, että maasto toipuu ajan kanssa myös suurtapahtumien aiheuttamista maaston kulumista.

Suomessa järjestetään ympäri vuoden suunnistuskisoja ja -tapahtumia. Niissä pyritään välttämään pesintäaikoina tiedossa olevia tärkeitä pesintäalueita ja näin turvata pesintärauha. Tämä on tärkeää huomioida jatkossakin. Reittisuunnittelussa pyritään muutenkin huomioimaan arvokkaat luontokohteet ja suojellut alueet.

Kilpailuiden järjestämiseen liittyvien ympäristöohjeiden lisäksi muuhun toimintaan ei ole olemassa liiton tasolta suosituksia tai ohjeistuksia seuratasolle esim. seurojen omiin tiloihin tai seuran muuhun toimintaan.

Jokainen seura vastaa itse, miten esim. noudattaa alueensa kierrätysmääräyksiä. Roskaamista suunnistaja pyrkii lähtökohtaisesti välttämään, mutta erityisesti joidenkin suurempien kilpailutapahtumien jälkeen maastosta on löytynyt vuosien jälkeen geelipusseja.

Wc-jätteiden joukkoon päätyy vielä paljon sinne kuulumatonta jätettä kuten kuukautissuojia. Tähän tulisi kiinnittää huomiota jatkossa, jotta roskat päätyisivät roska-astioiden kautta asianmukaisesti hävitetyiksi. Näin ne eivät päätyisi bajamajojen jätelietteiden joukkoon ja aiheuta jatkokäsittelyssä lisätyötä sekä mikromuovien kulkeutumista vesistöihin ja maaperään.

**TAVOITE: MAHDOLLISIMMAN VÄHÄN LUONTOA
KUORMITTAVAT SEKÄ VASTUULLISESTI
JÄRJESTETYT TAPAHTUMAT**

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Huomioidaan arvokkaat elinympäristöt, tiedossa olevat eläinten pesät, suojeltavat yksittäiset lajit ja alueet sekä pesintäajat	<p>Liitto laatii ohjeistuksen, mitä lähtötietoja kohdealueelta tulee hankkia, miten toimia kussakin tilanteessa ja mistä löytää tietoa luonnon arvokohteista</p> <p>Ratamestarikoulutuksiin mukaan luontoarvojen huomiointi</p> <p>Ohjeistetaan ratasuunnittelussa ottamaan huomioon reittien jakautuminen laajemmille tai suppeammille alueille riippuen kumpi on ympäristövaikutuksiltaan positiivisempi</p> <p>Pyritään välttämään tapahtumien järjestämistä pesintöjen kannalta herkillä alueilla pesimäaikana</p>	<p>Ympäristöryhmän laatima ohjeistus</p> <p>Ratamestarikoulutuksen sisällöt</p>
Roskaamisen loppuminen, erityisenä kohteena maastoon jäävät roskat (geelipussit)	Kilpailuohjeista muistuttaminen ja osallistujien informointi	Palaute kilpailuista ja maanomistajilta
Jätevesilietteen joukkoon päätyvien roskien määrän vähentäminen	Bajamajoihin ja mahdollisiin muihin wc-muotoihin roska-astoiden ja ohjeistuksen lisääminen	
Päivitetty ympäristöohje	Kilpailuihin ja kuntosuunnistuksiin laaditut ympäristöohjeet päivitetään	Päivitetyt ohjeet julkaistu ja niistä laajasti tiedottaminen tapahtumajärjestäjiä (kilpailut ja kuntosuunnistus)

3.2 ILMASTOTYÖ

Ilmastonmuutokseen liittyviä ympäristönäkökohtia Suunnistusliiton toiminnassa on erityisesti autoliikenteen päästöt sekä lisäksi lentoliikenteen päästöt. Nämä ovat tunnistettu suurimmiksi ilmastoa kuormittaviksi päästölähteiksi.

Matkustaminen kotimaassa kilpailuihin, harjoittelumaastoihin ja muihin tapahtumiin tapahtuu pääasiassa henkilöautoilla. Kilpailumaastot ovat hyvin usein kaukana asutuskeskuksista ja pääteistä, joten julkisilla liikennevälineillä matkustaminen vaatisi enemmän vaivannäköä. Koronan aikana automatkatkin tehtiin monesti yksin tai kaksin ja kimpakyytien käyttö väheni entisestään.

Huippusuunnistukseen liittyy vahvasti kansainvälinen toiminta. Ulkomaan leirityksiin sekä kansainvälisiin kilpailuihin kuljetaan pääasiassa lentokoneilla ja Ruotsiin myös laivoilla. Myös koko ajan kasvaneen suunnistusmatkailun päästöt on hyvä huomioida mukana kokonaisuutta.

Hankinnolla ja materiaalivalinnoilla on myös merkitystä hiilijalanjälkeä mietittäessä. Osittain suunnistuksessa hankinnoissa hyödynnetään jo yhteishankinta-ajattelua ja alueellisesti seurat tekevät yhteistyötä. Nämä yhteistyömallit olisi hyvä olla käytössä kaikkialla.

Materiaalivalinnoissa ja hankintojen kilpailuttamisessa ja tekemisessä ei ole ohjeistuksia vastuullisista valinnoista eikä vastuullisuuteen pohjautuvia hankintakriteerejä, vaan jokainen hankinnasta vastaava päättää itse millä perustein hankinnat tekee. Usein taloudelliset perusteet ovat pääasiallinen ja ensisijainen peruste.

Tästä ympäristövastuusuunnitelmasta erillisenä on käynnistynyt Hiiliviisas Jukola -hanke, jonka tavoitteena on tehdä mahdollisimman pienen hiilijalanjäljen omaava suurtapahtuma. Hankeen puitteissa määritetään Jukolan viestin hiilijalanjälki ensimmäistä kertaa. Tavoitteena on tuottaa toiminta- ja oppimismalli, jota voidaan hyödyntää jatkossakin Jukolassa sekä muissa vastaavanlaisissa tapahtumissa.

Vaikka Hiiliviisas Jukola on erillinen tästä ympäristövastuusuunnitelmasta, on se linjassa tämän suunnitelman kanssa. Suunnistusliiton tavoite on kartoittaa muitakin osa-alueita, joista voisi aloittaa hiilijalanjäljen laskemisen ja seurannan osana ympäristövastuutyötä. Seurannalla pystytään toteamaan muutokset ja havainnoimaan, onko suunta oikea. Hiilijalanjälkityön rinnalle on mahdollista nostaa myös hiilikädenjälki, jonka kautta tuodaan esiin jo tehtyjä ja olemassa olevia positiivisia ympäristö- ja ilmastovaikutuksia.

**TAVOITE: ILMASTONMUUTOKSEEN VAIKUTTAVIEN
PÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN SUUNNISTUSLIITON
OMASSA TOIMINNASSA**

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Hiilijalanjäljen laskeminen toiminnan eri osa-alueilla	Kartoitetaan, mistä osa-alueista aloitetaan laskenta ja käynnistetään työ	Konkreettisia tuloksia hiilijalanjäljen suuruudesta
Liikenteen päästöjen vähentäminen	Hyödynnetään etäosallistumista erilaisissa liiton koulutuksissa ja tilaisuuksissa Kansallisten kilpailujen lähtöaikojen järjestäminen kimppekyytien mahdollistamiseksi (vapaasti valittavat lähtöajat) Kimppekyytien käyttöön kannustaminen esimerkiksi parkkimaksupolitiikalla tai pysäköinnin sijainnilla Suur tapahtumissa yhteiskuljetukset lähimmiltä asemilta/pysäkeiltä	Etäosallistujien määrän osuus / tapahtuma V.2024 selvitys, kuinka suuressa osassa kilpailuja, tapahtumia on otettu käyttöön edellä mainittuja keinoja
Lentomat kustamisen aiheuttamien päästöjen vähentäminen vuositasolla	Maajoukkueilla pitkät ulkomaanleirit lyhyiden leirien sijaan Arvioidaan ja tuodaan esiin lentomat kustamisen päästöjen kompensoimisen mahdollisuudet, myös ns. suunnistusmatkailun yhteydessä	Toteutuneet pitkät leiritykset Toteutuneet vaikuttamiskeinot liiton viestintävälineissä
Vastuulliset hankinnat kaikilla toiminnan tasoilla kestävästä ja ympäristöystävällisistä materiaaleista	Kannustetaan valitsemaan vastuullisia palkintoja kilpailuihin, esimerkiksi aineettomia palkintoja tai lähialueen tuotteita Selvitetään karttamateriaalien ympäristövaikutukset; onko säänkestävä muovipintainen kartta parempi kuin perinteinen karttamuovin käyttö Yhteishankinta-, uudelleenkäyttö- ja lainauskulttuurin vahvistaminen seurojen hankinnoissa (esim. ajanotto- ja leimauskalusto, kilpailuihin liittyvät muut hankinnat)	Seuratoimintakyselyssä asian huomiointi Karttaryhmän selvitys Seuratoimintakyselyssä asian huomiointi

3.3 YMPÄRISTÖKASVATUS JA -TIETOISUUS

Suunnistusliitolla on vahvaa nuorisotoimintaa, joten ympäristökasvatuksen rooli on hyvä ottaa aktiiviseen tarkasteluun. Tällä hetkellä puhutaan ennemminkin luontokasvatuksesta, joka on luonnollinen osa seurojen nuorisotoimintaa.

Tällä hetkellä ympäristökasvatuksen merkitystä ja sen potentiaalia ei ole ehkä niin tiedostettu eikä huomattu. Ympäristökasvatuksen rooli koetaan kuitenkin merkitykselliseksi ja tunnustetaan, että siinä olisi kehitettävää.

TAVOITE: LUONTO- JA YMPÄRISTÖKASVATUS ON TIETOINEN OSA SUUNNISTUSTA - YKSI LAJIN VETOVOIMATEKIJÖISTÄ

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Ympäristö- ja luontokasvatuksen tekeminen näkyväksi Suunnistusliiton alaisessa toiminnassa	<p>Liiton nykyisten nuorisotoiminnan koulutusmateriaalien tarkastelu ympäristö- ja luontokasvatuksen näkökulmasta</p> <p>Vuosittaisessa ohjaajatapaamisessa ympäristökasvatus yhtenä teemana</p> <p>Ohjaajakoulutusten ja suunnistuskoulujen sisältöjen muokaus tarvittaessa</p> <p>Urlus-säätiön tuella toteutettavassa viestinnässä ympäristökasvatus mukana</p>	<p>Toteutuneet tapahtumat</p> <p>Päivitetyt sisällöt</p> <p>Näkyvyyden kasvaminen markkinoinnissa ja viestinnässä</p>
Ympäristöperiaatteiden määrittely	Käynnistetään ympäristöperiaatteiden määrittästyö	Ympäristöperiaatteet on määritelty ja ovat selkeästi löydettävissä

3.4 SIDOSRYHMÄTYÖ

Sidosryhmäyhteistyöllä voidaan saavuttaa tehokkaasti vaikuttavia tuloksia ympäristöasioissa. Niin yhteistyökumppaneiden, maanomistajien, muiden urheiluliittojen ja muiden järjestöjen kanssa yhteisten tavoitteiden asettaminen ja työstäminen tarjoaa hyvän mahdollisuuden viedä Suunnistusliiton ympäristöasioita eteenpäin.

Suunnistusliiton alla toimii jäsenseurat, jotka mahdollistavat harrastamisen ja lajiharjoittelun sekä järjestävät kilpailuita, tapahtumia ja kuntosuunnistusta.

Jotta Suunnistusliitto pääsee tekemään vaikuttavia toimia ympäristövastuun saralla, on sen saatava myös seurat mukaan yhteisiin tavoitteisiin.

Liitolla ei pääsääntöisesti ole määrävää roolia suhteessa jäsenseuroihin, vaan liiton rooli on pääasiassa ohjaava ja suosituksia antava. Jotta seurat yhtyvät liiton toimiin ympäristövastuun tehostamiseksi, on seuroille annettava siihen riittävä tuki.

TAVOITE: SUUNNISTUSLIITTO TEKEE AKTIIVISESTI SIDOSRYHMIENSÄ KANSSA YMPÄRISTÖVASTUULLISTA TOIMINTAA

Tavoite	Toimenpide	Mittarit, seuranta
Yhteistyön tiivistäminen maanomistajien ja metsäystyöskuntien haltijoiden kanssa	Selvitetään maanomistajien suhtautuminen suunnistamiseen omistamillaan metsämailla	Tulokset uutisoidaan mediassa ja liiton viestintäkanavissa
Liiton kumppanitoiminta on vastuullista	Toteutetaan kumppaneiden kanssa vastuullisia tekoja vuosittain	Roskakeräyspäivä, "Metsäparlamentti" Jukolan yhteydessä
Metsien virkistyskäyttöön vaikuttavan lainsäädännön seuranta ja muutoksiin vaikuttaminen	Yhteistyö vastaavien järjestöjen kanssa (Suomen Latu, Suomen Partiolaiset ja 4H)	Ulkoilufoorumin kokoukset, Suomen metsäyhdistyksen vuosikokoukset
Tuetaan seurojen ympäristövastuutyötä	Tarjotaan seuroille ohjeistusta ja suosituksia ympäristövastuun lisäämiseksi	Seuratoimintakyselyssä teeman huomiointi

4 YMPÄRISTÖVASTUUSUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN

Ympäristövastuusuunnitelman toimeenpanosta vastaa Suomen Suunnistusliiton liittohallitus. Liittohallitus ohjaa ympäristövastuutyöskentelyä ja vastaa suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta ja arvioinnista sekä suunnitelman päivittämisestä Suunnistusliiton strategian päivittämisen yhteydessä. Nyt laaditun suunnitelman toimeenpano aloitetaan toimintasuunnitelman raameissa vuoden 2023 aikana jatkuen vuoteen 2025, jolloin arvioidaan tämän suunnitelman tavoitteiden saavuttamista.

Suunnistusliitolla on vapaaehtoisista toimijoista koostuva ympäristöryhmä, jonka jäsenet ovat monipuolisesti ympäristöalan ammattilaisia yksityisellä ja julkisella

sektorilla. Ympäristöryhmä käsittelee vuosittain ympäristövastuusuunnitelmaa ja tekee tarvittaessa ehdotuksia liittohallitukselle.

Ympäristövastuusuunnitelman toimeenpano huomioidaan vuosittain liiton toimintasuunnitelmassa ja tehdyt toimeenpiteet nostetaan esiin vuosikertomuksissa.

Ympäristövastuusuunnitelma päivitetään vuoden 2025 aikana. Lisäksi tämä suunnitelma liitetään mukaan opetus- ja kulttuuriministeriöön lähetettävään avustushakemukseen osana vuosittain OKM:lle lähetettävää raportointia.

Liite 2. Teemahaastattelun runko

SSL:n ympäristövastuusuunnitelma – haastattelukysymysrunko

Tavoitteena kartoittaa lähtötilannetta

Toimintaympäristö:

- Mikä on SSL:n toimintaympäristö?

Sidosryhmät:

- Mitä asioita sidosryhmiltä on noussut esiin ympäristöasioihin liittyen?
- Mitä yhteistyökumppaneilta / sidosryhmiltä edellytetään ympäristövastuullisuuteen liittyen?

Ympäristöperiaatteet ja -näkökohdat:

- Mitkä ovat SSL:n ympäristöperiaatteet?
- Mitkä ovat mielestäsi SSL:n alaisen toiminnan merkittävimmät ympäristönäkökohdat eli ne asiat tai toiminnot tai muut, joilla on tai voi olla vaikutuksia ympäristöön?

Lainsäädäntö ja säännökset:

- Mitkä lait ja säädökset vaikuttavat SSL: alaiseen toimintaan?
- Mitä muutoksia on tulossa lainsäädäntöön ja säädöksiin koskien liiton alaisia toimintoja?
- Miten SSL:ssä seurataan näitä muutoksia?

Aiemmat ympäristöohjelmat ja -ohjeet:

- Miten ne ohjaavat toimintaa tällä hetkellä?
- Miten ohjeet konkretisoituvat seuratasolla?
- Mitä sellaista on jo tehty olemassa olevien ohjeiden pohjalta, mikä on siirtynyt käytäntöön?

Hankinnat:

- Mitä kriteereitä on tällä hetkellä käytössä, kun tehdään hankintoja:
  - o liiton tasolla?
  - o aluetasolla?
  - o seuratasolla?

Ympäristöhaitat:

- Mitkä ovat suurimpia haittoja, joita toiminnan eri muodot aiheuttavat maastoon ja ympäristölle?
- Mistä muodostuu suurimmat ympäristönkuormitustekijät?

Mitä on jäänyt kysymättä, sana on vapaa:

Liite 3. Webropol-kysely

Ympäristövastuusuunnitelma - lähtötilanteen kartoitus

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Kysymykset on jaoteltu samoihin teemoihin, joita käytetään yksilöhaastattelussa. Tässä kyselyssä on 18 kysymystä. Vastaukseen menee noin 15 minuuttia. Pyritään vastaamaan jokaiseen kysymykseen, vaikka tietäisi vastausta. Kaikki kysymykset ovat pakollisia vastata joltain. Tämän kyselyn tuloksia yhdistetään haastatteluiden tulosten kanssa jatkoystetään yhteisessä työpöydässä lokakuussa.

1. Missä roolissa toimit Suomen Suunnistusliitossa? *

_____

_____

_____

_____

_____

Toimintaympäristö:

2. Mihin osa-alueisiin jakaisit Suomen Suunnistusliiton (SSL) alaisen toiminnan sisältäen kaikki toiminnot? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

Hallinto

Toimisto

Aluetoiminta

Seuratoiminta

Harrastustoiminta

Huijpuu-urheilutoiminta

Kilpailutoiminta

Kuntorastit

Nuorisosuunnistus

Tapahtumat toiminta

Muita osa-alueita, mitä? _____

Sidosryhmät:

3. Mitkä ovat SSL:n sidosryhmät? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

Muut urheiluliitot

Olympiakomitea

Muiden maiden suunnistusliitot

Kansainvälinen suunnistusliitto

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Suomen Partiolaiset

Suomen Latu

Maanomistajat (sis. metsänomistajat)

Kunnat ja kaupungit

Sponsorit

Yritykset, mitkä? _____

Muut järjestöt, mitkä? _____

Muu, mikä? _____

Ympäristöperiaatteet ja -näkökohdat

4. Millainen on SSL:n rooli ympäristö- ja ilmastoasioissa? Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja. *

Aktiivinen toimija

Suunnannäyttävä

Edelläkävijä

Perustason suorittaja

Välttämättömien toimenpiteiden toteuttaja

Rimanalittaja

Väliinpitämätön

Ei minäkäänlainen

Lapahtumat
 Muu, mikä? _____

11. Mistä ajattelet suurimpien ilmastoa kuormittavien päästöjen syntyvän ililton alaisessa toiminnassa? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

Toimiston hankinnat
 Energiankulutus
 Matkustaminen Suomen sisällä
 Matkustaminen ulkomaille
 Harrastustoiminta
 Kilpailutoiminta
 Huippu-urheilutoiminta
 Muu, mikä? _____

12. Mistä päästöt muodostuvat valitsemissasi toiminnoissa? *

_____

_____

_____

_____

Viestintä:

13. Kuinka hyvin SSL viestii ympäristö- ja vastuullisuusasioista tällä hetkellä? Valitse parhaiten tilannetta kuvaava vaihtoehto. *

	Erittäin hyvin	Hyvin	Kohtalaisesti	Välttävästi	Huonosti	sanoa
En osaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

SSL viestii ympäristö- ja vastuullisuusasioista: _____

14. Mitä viestintäkanavia ympäristö- ja vastuullisuusviestinnässä käytetään? *

_____

_____

_____

_____

Jätehuolto

15. Ympäristöohjeissa on ohjeistus kilpailukeskusten jätehuoltoon ja jäteasoloihin. Onko ililton ja seurojen muun toiminnan jäteasoloihin ohjeistuksia tai suosituksia? Valitse yksi vaihtoehto. *

Kyllä
 Ei
 En tiedä

16. Kuinka hyvin jäteasiat on hoidettu ililton toiminnassa? Valitse kuhunkin kohtaan parhaiten tilannetta kuvaava vaihtoehto. *

	Erittäin hyvin	Hyvin	Kohtalaisesti	Välttävästi	Huonosti	sanoa
Jätteiden keräys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jätteiden kierrätys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jätteiden poiskuljetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Kuinka hyvin jäteasiat on hoidettu seurasolilla? Valitse kuhunkin kohtaan parhaiten tilannetta kuvaava vaihtoehto. *

	Erittäin hyvin	Hyvin	Kohtalaisesti	Välttävästi	Huonosti	sanoa
En osaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Jätteiden keräys _____

Lapahtumat
 Muu, mikä? _____

11. Mistä ajattelet suurimpien ilmastoa kuormittavien päästöjen syntyvän ililton alaisessa toiminnassa? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

Toimiston hankinnat
 Energiankulutus
 Matkustaminen Suomen sisällä
 Matkustaminen ulkomaille
 Harrastustoiminta
 Kilpailutoiminta
 Huippu-urheilutoiminta
 Muu, mikä? _____

12. Mistä päästöt muodostuvat valitsemissasi toiminnoissa? *

_____

_____

_____

_____

Viestintä:

13. Kuinka hyvin SSL viestii ympäristö- ja vastuullisuusasioista tällä hetkellä? Valitse parhaiten tilannetta kuvaava vaihtoehto. *

	Erittäin hyvin	Hyvin	Kohtalaisesti	Välttävästi	Huonosti	sanoa
En osaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

SSL viestii ympäristö- ja vastuullisuusasioista: _____

	Erittäin hyvin	Hyvin	Kohtalaisesti	Välttävästi	Huonosti	En osaa sanoa
Jätteiden kierrätys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jätteiden poiskuljetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ympäristökasvatus:

18. Millainen rooli ympäristökasvatuksella on liiton alaisessa toiminnassa tällä hetkellä? Voit valita useamman vaihtoehdon. *

Merkityksellinen rooli

Keskeinen rooli

Kehitettävä rooli

Pieni rooli

Merkityksetön rooli

Mikä ympäristökasvatus?

Muu, millainen? _____

19. Onko ympäristökasvatuksen rooli liiton alaisessa toiminnassa tiedostettu vai tiedostamaton? Valitse yksi vaihtoehto. *

Tiedostettu

Tiedostamaton

Liite 4. Työpajan teemat apukysymyksineen ja tavoite-ehdotuksineen

Jamboard alustan kysymyssivut: (sis. ympäristönäkökohdan sekä mahd. tavoitteen ja / tai apukysymyksiä)

1. Autoliikenteen aiheuttamat päästöt.

Tavoitteena päästöjen vähentäminen

2. Ulkomaille matkustamisesta aiheutuvat päästöt.

Voiko tälle asialle tehdä jotain ja halutaanko tähän asettaa jotain tavoitteita? Vai jätetäänkö tiedostamisen tasolle, mutta vaatii vielä jatkoselvittelyä? Tai ei voida tehdä mitään?

3. Roskaaminen ja jätteiden kierrätys.

Yksi täsmämaininta useammalla oli geelipussit; miten niitä ei jäisi maastoon? Tavoitteena kierrätysasteen nostaminen kaikissa liiton alaisissa tapahtumissa.

4. Kilpailuiden wc-jätevesien (wc-jätteiden, jollei synny vesiä) ja harmaiden vesien jätevesihuolto sekä wc:ssä syntyvien roskien päätyminen roskiin eikä wc-jätteiden / harmaiden vesien joukkoon, jonne ei roskat kuulu (esim. kuukautissuojat, vaipat, tms.)

Tavoitteena estää wc-jätteiden ja harmaiden vesien päätyminen luontoon käsittelemättöminä. Tavoitteena vähentää wc-jätevesiin päätyvien sinne kuulumattomien roskien määrää.

5. Materiaalit, hankinnat, kilpailukeskusten infran rakentaminen

Tavoitteena vastuulliset hankinnat kestävästä ja ympäristöystävällisistä materiaaleista sekä kiertotalousperiaatteen omaksuminen tavaroiden käytössä (lainataan, vuokrataan, ostetaan kimpassa).

Voiko näitä edellyttää sidosryhmiltä / yhteistyökumppaneilta? Keitä voi ja keitä ei voi?

6. Energian käyttö ja mitä on käytettävä energia (kisat ja muut toiminnot)

Tavoitteena lisätä energiatehokkuutta ja suosia fossiilittomia energiamuotoja / uusiutuvia energialähteitä.

7. Tuki seurojen vastuullisuustyöhön

Tavoitteena lisätä seurojen tietoista ympäristövastuullisuutta ja tukea seurojen ympäristötyötä.

8. Ruoan vastuullisuus (ainakin isommissa kilpailuissa)

Tavoitteena pienentää ruoan ympäristövaikutuksia / hiilijalanjälkeä / suosia lähellä tuotettua (ei aina ympäristövaikutuksiltaan paras!) / lisätä kasvivalintojen määrää.

9. Maaston kuluminen ja muut vaikutukset luontoympäristöön (kasvillisuus ja eläimet, elinympäristöt).

Tavoitteena yhä paremmin huomioida pesintäajat, arvokkaat elinympäristöt, eläinten pesät ja suojeltavat yksittäiset lajit ja alueet

10. Ympäristökasvatuksen tietoinen ylläpitäminen ja luontosuhteen sekä luontoarvojen tietoinen vahvistaminen

Ympäristökasvatuksen tietoisien roolin selkeyttäminen ja suunnitelmallisuuden lisääminen.

11. Laajana käsitteenä ilmastotyö ja luonnonmonimuotoisuuden vaaliminen ja mahdollisesti lisääminen. Mitä SSL voi tehdä?

Hiilineutraalisuustavoite? Tavoite laskea toiminnan eri osa-alueiden / koko toiminnan hiilijalanjälkiä? --> Tähän tulossa Kristiinalla pohjatyö, josta voi sitten jatkaa itse tai hakea kumppania SSL:n ulkopuolelta.

Tiiviimpää yhteistyötä tai yhteisiä hankkeita ulkoiluforumin muiden organisaatioiden kanssa?

12. Ympäristövastuullisuudesta viestiminen.

Tavoitteena selkeä ja helposti vastaanotettava ympäristöviestintä, joka saavuttaa sekä seuratason harrastajan että suunnistuksen ulkopuolelta olevia.

Miten se tehdään, mitä halutaan saavuttaa? Miten koulutetaan tietoa alaspäin organisaatiossa? Tarvitaanko ensin tarkempi kartoitus nykytilanteesta?

13. Kaupunkiympäristössä vastuullisesti toimiminen.

Tavoitteena lisätä ymmärrystä myös kaupunkiympäristön huomioimisesta ja vastuullisesti toimimisesta kaupunkiympäristössä. Mitä toimenpiteitä se edellyttää, mitä tulee huomioida?

-----

14. Laittakaa käydyt ympäristönäkökohdat tärkeysjärjestykseen. Ykköstiimi vasemmalle ja kakkostiimi oikealle.

Lopuksi, jos jää aikaa:

Ympäristöperiaatteet --> niiden aukikirjoittaminen ja näkyväksi tekeminen.

Mitkä tulisi olla SSL:n ympäristöperiaatteita?

Liite 5. Hiilijalanjälkitehtävän tehtävänanto

Tehtävänanto hiilijalanjäljen laskentatehtävään:

Osana Suomen Suunnistusliitolle opinnäytetyönä tehtävää ympäristövastuusuunnitelmaa tehdään myös hiilijalanjäljen laskentaa varten pohjatöitä. Tavoitteena on kartoittaa mikä olemassa oleva hiilijalanjäljen laskentapohja olisi heidän tarpeisiinsa sopivin sekä mitä kaikkia tietoja lähtötietoina tulisi ainakin käyttää ja mitä kaikkea pitäisi ottaa huomioon lähtötiedoissa. Samalla voidaan tehdä ehdotus, mihin hiilijalanjäljen laskenta kohdennetaan / rajataan tai mistä sen voisi aloittaa tai miten pilkkoa sen laskentaa (esim. yksittäiseen tapahtumaan, yksittäisen seuran toimintaan, suoraan liiton alla tapahtuvaan toimintaan (mm. maajoukkutoiminta) tai johonkin muuhun). Suomen Partiolaiset ovat tehneet hienoa työtä oman toimintansa hiilijalanjäljen laskemisessa, joten sieltä voi käydä katsomassa ideoita tähän työhön (linkki alla).

Linkit:

Suomen Partiolaiset:

<https://www.partio.fi/ajankohtaista/partion-hiilijalanjaljen-laskenta-etenee-keskeisia-paastolahteita-selvilla/>

<https://www.partio.fi/suomen-partiolaiset/partiofaktat/kestava-kehitys-partiossa/partion-hiilijalanjalki/>

<http://johtajatulet.fi/2021/12/21/johtajatulet-metsaseminaarissa-rakennettiin-perustaa-kestavammalle-ja-vahapaastoiselle-tapahtumatuotannolle/>

Hiilijalanjälkilaskureita:

https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Kulutus_ ja_tuotanto/Laskurit/YHiilari

<https://blogs.helsinki.fi/hiilifiksi/laskuri/>

<https://www.ilmastolaskuri.fi/>

Tehtävä:

- Tiimin tehtävänä on tutustua erilaisiin valmiisiin hiilijalanjäljen laskureihin annetuista linkeistä. Tiimi saa myös vapaasti etsiä muita laskureita, jotka voisi toimia Suomen Suunnistusliiton hiilijalanjäljen laskennassa.
- Tiimi tutustuu hiilijalanjäljen laskennan näkökulmasta SSL:n toimintaan ja miettii mitä lähtötietoja tarvitaan. Tiedot voi pohjautua myös tiettyyn laskuriin, jos joku soveltuu suoraan sellaisenaan.
- Tiimi pohtii näiden tietojen pohjalta, mikä olisi hyvä tapa urheiluliitolla aloittaa hiilijalanjäljen laskenta; ts. mihin laskenta kohdistetaan ensin.
- Tehkää esitys, jossa kerrotte perusteluineen valintanne yllä esitettyihin teemoihin. Esitysmuoto on vapaasti valittavissa. Esityksen pituus on 10 min.

Tehtävänanto käydään läpi ti 1.11. klo: 9.15 Sannan ZOOMissa luennon loppuksi. Tiimit esittävät valmiit esitykset ke 9.11. klo: 15.00 Sannan ZOOMissa. Esitys ja mahdolliset laskentataulukot tulee palauttaa Learnin palautusalustalle pe 11.11. klo: 22.00 mennessä.

Tehtävä arvioidaan HYV – täydennettävä.

Liite 6. Aineistohallintasuunnitelma

OPINNÄYTETYÖN AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä kerätään tietoa, joka muodostaa pohjan ympäristövastuusuunnitelman laatimiselle sekä hiilijalanjäljen laskennan pohjatyölle. Tätä saatua aineistoa käsitellään tutkimusaineistona ja saadun aineiston kanssa toimitaan sen mukaisesti. Jokaisessa vaiheessa pidetään huoli, että tiedon tuottajilta on suostumus saadun tiedon käyttöön. Työn toimeksiantajalta, Suomen Suunnistusliitolta ja liiton toimitusjohtajalta on saatu jo toimeksiannon alussa tieto, että työtä tehdään yhteistyössä Suunnistusliiton yhdeksänhenkisen, johon myös toimitusjohtaja kuuluu, ympäristöryhmän kanssa. Ryhmä on suostunut tähän ohjaus- ja yhteistyöhön. Varatessaan haastatteluajan, vastatessaan kyselyyn ja osallistuessaan työpajaan, jokainen ympäristöryhmän jäsen antaa luvan antamansa tiedon käyttöön ympäristövastuusuunnitelmaa laadittaessa. Haastateltavat ovat toimeksiantajan puolelta nimetty, joten he päätyivät siihen, ettei tarvita **kirjallisia suostumuksia** haastatteluihin eikä tässä työssä ole tarvetta myöskään **saatekirjeelle**, koska ryhmä toimii työn toimeksiantajana. Missään vaiheessa ei kerätä mitään henkilötietoja eikä salassa pidettävää tietoa, joten **tietosuojailmoitusta** ei ole tarpeellista laatia.

1. Tutkimusaineiston tallennus ja säilytys

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerätään tutkimusaineistoa, joka tallennetaan.

- Ympäristöryhmän jäsenten yksilöhaastattelut etähaastatteluna Teams-videopuhelun välityksellä. Haastattelut pidetään niin, että haastattelijalla on yksin tilassa, jossa haastattelu pidetään. Haastattelut tallennetaan ja litteroidaan samalla sekä varatallenteeksi haastattelu myös nauhoitetaan kännykän ääninauhurisovelluksella. Teams-tallenteet tallentuvat automaattisesti HAMK:n OneDriveen haastattelijan käyttäjätunnuksen ja salasanan taakse eikä muilla ole pääsyä tallenteisiin. Tallenteiden tallennusaikaa pidennetään vastaamaan aineiston tallentamisen ohjeistusta. Kännykän tallenne tallentuu haastattelijan puhelimeen, joka on asianmukaisesti suojattu viruksia vastaan sekä lukituksen takana. Kännykän audiotiedostot säilytetään vain sen aikaa, että kirjalliset litteroinnit ovat valmistuneet ja sitten varatiedostona olleet ko. tiedostot hävitetään. Kirjalliset litteroinnit tallennetaan haastattelijan henkilökohtaiselle tietokoneelle, joka on suojattu salasanalla ja on vain kotikäytössä. Kirjalliset tiedostot säilytetään vaaditun ajan.
  - Verkkokysely tehdään Webropol-alustalla, jonne vain työn tekijällä on pääsy omalla käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Kyselyn vastaukset tallentuvat alustalle ja sieltä otetaan yhteenvedot tiedostoina työn tekijän henkilökohtaiselle tietokoneelle (suojauksesta yllä). Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja.
  - Ympäristöryhmän jäseniltä kerättiin varmuuden vuoksi kirjallinen suostumus sähköpostitse nimien käyttöön opinnäytetyössä, mutta lopulta nimien käyttö ei olisi tuonut mitään lisäarvoa työlle eikä nimiä käytetty. Kirjalliset suostumukset tallennettiin työn tekijän henkilökohtaiselle tietokoneelle (suojauksesta aiemmin).
  - Teamsin kautta pidettävässä työpajassa ei kerätä mitään henkilötietoja. Ainoastaan tiimien tuottamat materiaalit tallennetaan Jamboad-verkkoalustan (johon tuotokset tallentuvat automaattisesti) sekä työn tekijän henkilökohtaiselle tietokoneelle.
- Lisäys:
- Opiskelijoiden laatimat hiilijalanjälkiesitykset päätettiin esitysten jälkeen lähettää sellaisinaan Suunnistusliitolle hyödynnettäväksi. Tähän pyydettiin kirjallinen lupa niin, että yksi tiimistä antoi joko sähköpostitse tai Moodle-alustan keskusteluosioissa tiimin puolesta luvan tiimin työn lähettämiseen. Nämä luvat kerättiin yhteen tiedostoon ja tallennettiin työn tekijän henkilökohtaiselle tietokoneelle.

2. Henkilötietojen ja arkaluontoisten tietojen käsittely
  - Työssä ei kerätä henkilötietoja eikä arkaluontoista tietoa. Haastatteluista saadut näkökulmat ja tieto ei linkity tiettyyn henkilöön, vaan tulee osaksi laajempaa kokonaiskuvaa Suunnistusliiton tämän hetken ympäristöasioiden tilasta.
3. Opinnäytetyöaineiston omistajuus
  - Kerätty tutkimusaineisto kuuluu työn tekijälle, joka koostaa kerätystä aineistosta ympäristövastuuuunnitelman. Valmiin ympäristövastuuuunnitelman hallinta ja muokkaus oikeudet siirtyvät työn toimeksiantajalle työn valmistumisen jälkeen. Lopullinen ympäristövastuuuunnitelma tehdään Canva-verkko-ohjelmassa, joten työhön liitetään käyttöoikeudet Canvassa Suunnistusliiton osoittamalle henkilölle, kun työ on valmistunut.
4. Opinnäytetyöaineiston jatkokäyttö työn valmistumisen jälkeen
  - En halua hyödyntää tai antaa tutkimusaineistoasi jatkokäyttöön:
Tutkimusaineistoa ei jatkokäytetä. Opinnäytetyön tekijä säilyttää aineiston tietoturvallisesti vuoden ajan opinnäytetyön hyväksymispäivästä, jotta opinnäytetyön tulokset voidaan tarvittaessa varmistaa ja hävittää tämän jälkeen aineiston tietoturvallisesti.